

žurnál

Žurnál Univerzity Palackého v Olomouci | říjen 2024 | číslo 1 | ročník 34

rozhovor

Lucie Plíhalová: Ve vědě vás neúspěch nesmí odradit

Univerzita Palackého
v Olomouci

Genius loci...

UPoint představuje sadu konferenčních potřeb

karafy na vodu, skleničky, šálky, balené cukry a další reprezentační předměty

UPoint

Informační centrum
a obchod

Dům U Černého psa
Horní náměstí 12
779 00 Olomouc

☎ pondělí–pátek: 9:00–17:00

🌐 www.upoint.upol.cz

📱 [upoint.upol](https://www.facebook.com/upoint.upol)

obsah

- 2 — Univerzita dbá o svou paměť. Postavila nový archiv
- 4 — Noc vědců ukázala stovky proměn
- 5 — Fond Josefa Jařaba v USA
- 6 — Odborníci z FF UP se zaměří na unikátní výzdobu kroměřížského zámku
- 6 — Hovory o zdraví přinášejí zkušenosti lidí s nespécifikovanými střevními záněty
- 7 — Fakulta tělesné kultury buduje novou gymnastickou tělocvičnu
- 7 — Dvě mezinárodní školy v jednom týdnu
- 8 — Přírodovědecká fakulta připravila pro své absolventy stříbrnou promoci
- 8 — Monografie řeší otázky digitalizace, robotizace a kybernetické bezpečnosti ve světle EU
- 9 — Mozková banka přispěje k výzkumu a léčbě neurodegenerativních onemocnění
- 9 — Magister optimus 2024. Pedagogická fakulta ocenila své nejlepší učitele
- 10 — Dominik Kusý: Věda pro mě není jen zaměstnání, ale i vášeň
- 11 — Těhotenská cukrovka může vést k poruchám rozvoje cév v placentě
- 12 — Atomární antibiotika působí i na nejodolnější bakterie
- 13 — Portrét – Jakub Jurka, šermíř z FTK, bronzový medailista z olympijských her: Můžeš se cítit výjimečný, ale musíš stát nohama na zemi
- 16 — Studují, sportují, reprezentují
- 18 — Úspěchy akademiků a studentů
- 21 — Jazykové okénko
- 22 — Eliška Zgarbová: Je důležité, abychom my vědci dokázali jednoduše vysvětlit, co a proč děláme
- 23 — Marie Pražáková: Popularizační soutěže jsou pro mě výzvou
- 24 — Arcibiskup Josef Nuzík: Těší mě, jak se teologická fakulta rozvíjí
- 25 — Pomáhali jsme tam, kde ničila velká voda
- 26 — Univerzita na cestách: Colours of Ostrava
- 27 — Rozhovor – Lucie Plíhalová: Ve vědě vás neúspěch nesmí odradit
- 30 — Kaleidoskop krátkých zpráv
- 32 — Silvie Chlumcová: Stínovala jsem britského velvyslance
- 33 — Zkušenost – Michael Mitraš, povedený prototyp na plnění životních snů
- 35 — Absolvent – Aneta Fricová, fyzioterapeutka domácích mazlíčků
- 37 — Životní styl – UP získala Cenu Olomouckého kraje za přínos v oblasti životního prostředí
- 38 — Zrcadlení – Čína
- 39 — Pedel Josef Horák: Když slyším fanfáry, mráz mi běhá po zádech
- 40 — Odkaz – O pedelovi

titulní strana – vědkyně Lucie Plíhalová | foto: Jakub Čermák

Žurnál | Vychází dvakrát za semestr | Registrace: MK ČR E 12524, ISSN 1804-6754 | Vydává Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 779 00 Olomouc | IČ: 61989592 | Vedoucí redakce: Ivana Pustějovská | Layout: Věra Marešová | Sazba: Michaela Cyprová | Korekce: Jití Slavík | Redakce: Biskupské nám. 1, Olomouc | +420 585 631 155 | zurnal@upol.cz | Tisk: Profi-tisk group Olomouc | Náklad 2 000 ks

Milé studentky, milí studenti, vážené kolegyně, vážení kolegové,

zimní semestr a s ním i nový akademický rok je v plném proudu. Prostory naší univerzity po letních měsících znovu ožily a s nimi ožila také Olomouc. Do jejích ulic se vrátila ta pravá studentská atmosféra, atmosféra skutečného univerzitního města. Osobně mám toto období roku nejraději, záplava akcí a povinností je totiž vyvážená množstvím zajímavých setkání s mladými lidmi. Nabíjí mě jejich pozitivní energie, rád se setkávám se studenty při výuce i při jiných příležitostech, vnímám jejich chuť a odvahu poznávat nové věci, těší mě jejich odhodlání vzdělávat se a rozvíjet své znalosti a talent. A právě tomu se věnujeme v novém vydání našeho magazínu Žurnál UP. Představujeme univerzitu zářící mnoha talenty. Prostředí univerzitní komunity, které podporuje a inspiruje. Místo, kde má každý prostor na sobě pracovat a věnovat se tomu, co ho těší a naplňuje.

Příběhy našich studentů, doktorandů, vědců nebo absolventů mají své kouzlo právě díky speciální směsi cílevědomosti, píle a talentu. Je to mix důležitých vlastností a dovedností, který jim pomáhá prosadit se v nejrůznějších oborech, ve kterých už v mladém věku dokáží opravdu zářit. Stačí si například přečíst o studentovi práv, který má za sebou mezinárodní zkušenosti, jde si vytrvale za svými sny a sám také pomáhá otevírat dveře ke vzdělání druhým, nebo o studentce mediálních a kulturních studií, která nakoukla do nejvyšších pater diplomacie a strávila pracovní den s britským velvyslancem. Zaujala mě také čerstvá absolventka fyzioterapie, která své vědomosti využívá v péči o domácí mazlíčky, ale také mladý vědec, kterému zase učarovala říše brouků a věnuje se výzkumu jejich evoluce. Svůj talent prokazují i další, ať už uspěli ve vědeckých soutěžích, nebo ve sportovních kláních včetně nedávné olympiády v Paříži.

Všechny tyto příběhy jsou součástí naší univerzity, která nabízí nekonečné množství možností a příležitostí. Přeji vám příjemné čtení.

Martin Procházka, rektor

Univerzita dbá o svou paměť. Postavila nový archiv

Až šest kilometrů dokumentů bude možné uložit do depozitářů v nové budově specializovaného archivu, kterou nově otevřela Univerzita Palackého. Třípodlažní stavba vyrostla v blízkosti neředínského univerzitního kampusu, veřejnosti nabízí prostornou badatelnu a také malý konferenční sál pro organizaci přednášek a vzdělávacích akcí. Novou budovu univerzita postavila a vybavila za bezmála 180 milionů korun, přičemž zhruba čtvrtinu hradila ze svého rozpočtu a zbylou část nákladů pokryla státní dotace poskytnutá Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

„Péče o kolektivní paměť je důležitá pro zachování naší kulturní identity a právě od univerzit tuto službu společnost zcela

právem očekává. Jsem proto velmi rád, že můžeme otevřít nové prostory, které poskytují důstojné podmínky pro naši paměťovou instituci. Dějiny univerzity jsou zároveň důležitou součástí historie města i regionu. Popřál bych tedy všem badatelům, kteří budou chtít služby našeho archivu využít, aby tady vždy našli informace, pro které do této budovy přijdou,“ uvedl během slavnostního otevření Martin Procházka, rektor UP.

Archiv UP patří mezi dvanáct akreditovaných vysokoškolských a vědeckých zařízení, jejichž posláním je ochrana a uchovávání historických písemných pramenů, které vznikají z činnosti univerzit. „Pečujeme o písemnosti, které se vážou k Univerzitě Palackého, tedy k novodobější historii

naší univerzity obnovené roku 1946. Starší univerzitní materiály od konce šestnáctého do poloviny dvacátého století jsou soustředěny v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě,“ vysvětlil Pavel Urbášek, ředitel Archivu UP.

O nové budově pro svůj archiv, který byl založen v 90. letech minulého století, začala univerzita uvažovat už před více než deseti lety. „Doposud jsme sídlili v centru města v části přízemních a sklepních prostor tereziánské zbrojnice. Naše kapacity jsou nyní už v podstatě vyčerpané, asi čtvrtinu archiválií tak máme uskladněnu i na fakultách. V našich stávajících depozitářích je aktuálně uloženo asi jeden kilometr písemností. Nová budova nám umožní uskladnit až šest kilometrů archiválií, máme tedy dostatečnou rezervu na mnoho let dopředu,“ popsal ředitel Archivu UP.

Do prvních dvou podlaží nové budovy mají přístup pouze zaměstnanci archivu. Je zde celkem osm depozitářů vybavených moderní vzduchotechnikou a kanceláře pro personál. Třetí patro je z poloviny prosklené a je určeno i pro širokou veřejnost. „V komfortních prostorách badatelný mo-

hou zájemci studovat materiály, které jim rádi vyhledáme a zpřístupníme. Konferenční sál má kapacitu čtyřicet osob, mohou se zde pořádat tematické akce a přednášky. Už nyní se například domlouváme s univerzitou třetího věku, která u nás plánuje realizovat část výuky. Chceme, aby nové prostory žily a sloužily co nejlépe,“ doplnil Pavel Urbášek.

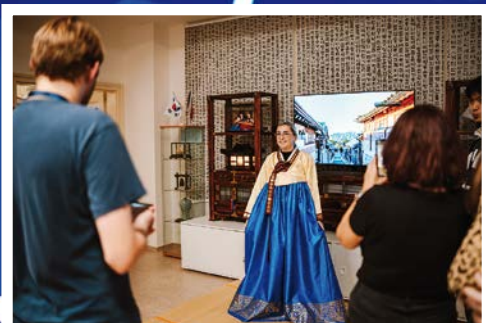
Mezi českými univerzitními archivy je ten olomoucký jedinečný v tom, že budova vyrostla jako novostavba na místě bývalého vojenského objektu. „V našem oboru nezažíváme často, že se pro archiv postaví zcela nový objekt, obvykle se spíše rekonstruují starší prostory. Univerzitě Palackého tedy gratuluji k této krásné realizaci,“ řekl při slavnostním otevření Milan Vojáček, ředitel Národního archivu.

Výstavba objektu byla zahájena na začátku roku 2022 a dokončena letos v červenci. Depozitáře nové budovy jsou zatím prázdné, vlhkost v novostavbě totiž musí nejprve poklesnout, aby písemnosti nepoškodila. Archiválie by se tak do moderních prostor mohly přestěhovat v horizontu několika měsíců.

Archiv UP

- vznikl v 90. letech z popudu tehdejšího rektora Josefa Jařaba
- pečuje o historické dokumenty a paměť Univerzity Palackého
- uchovává archiválie obnovené univerzity od roku 1946
- v depozitářích je udržována stálá teplota 18 °C a vlhkost 50 %
- obsahuje osobní spisy, vědecké práce, fotky, filmové pásy apod.
- provoz a služby pro odbornou i laickou veřejnost zajišťují 3 archiváři

Noc vědců ukázala stovky proměn

Noc vědců inspirovaná kafkovskou Proměnou nabídla mnohé – od barevných chemických pokusů přes řadu zdravotnických simulátorů po virtuální realitu, umělou inteligenci či nanomateriály. Program připravilo všech osm fakult Univerzity Palackého, také vysokoškolský ústav CATRIN, Pevnost poznání, knihovna či Vědeckotechnický park UP. Vybraná pracoviště představila i Fakultní nemocnice Olomouc a návštěvníci mohli vyrazit za zajímavými aktivitami také v Přerově, Prostějově nebo Hlubočkách. „Letos poprvé se mělo připojit i Gymnázium Jeseník, ale kvůli povodním k tomu nedošlo. Rozhodli jsme se však pro tamní studenty a žáky Základní školy Jeseník vypravit dva autobusy a vzít je na Noc vědců k nám do Olomouce. Naši studenti hosty nejprve provedli po městě a potom je vzali na program na přírodovědecké a pedagogické fakultě, také v Pevnosti poznání. Prý si to moc užili,“ uvedl koordinátor akce Ondřej Martínek s tím, že jen v Olomouci Noc vědců navštívilo rekordních 13 tisíc lidí. (vim)

foto: O. Blahoušek | M. Višňa | V. Duda | V. Černá

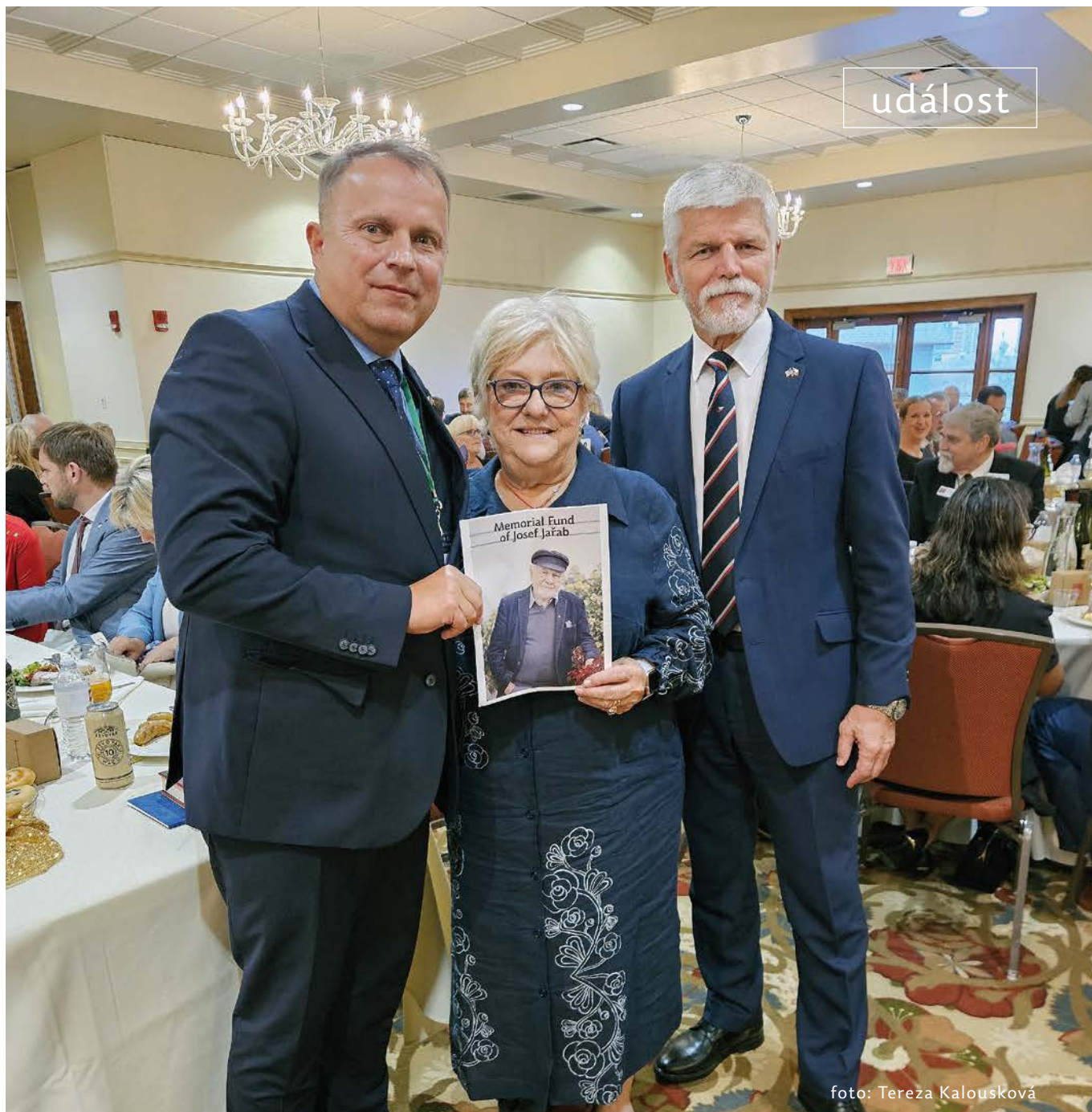

foto: Tereza Kalousková

Fond Josefa Jařaba v USA

Jedinečnou příležitostí dostala Univerzita Palackého v průběhu oslav 50. výročí Národního českého a slovenského muzea a knihovny v Cedar Rapids (Iowa), s nímž škola dlouhodobě spolupracuje. Za účasti významných hostů, mezi nimiž byl i český prezident Petr Pavel, mohl být oficiálně otevřen stipendijní fond emeritního rektora a amerikanisty Josefa Jařaba, který bude podporovat vzájemné výměny studentů a akademiků mezi UP a americkými univerzitami. „Právě v Iowě žije už více než sto let silná česká komunita a partneři i sponzoři muzea podporují také náš fond pojmenovaný po Josefu Jařabovi. Daří se nám tak naplňovat odkaz našeho prvního polistopadového rektora, který olomoucké univerzitě před třemi desítkami let pomohl otevřít dveře ke spolupráci s americkými školami,“ vysvětlil rektor Martin Procházka. Na snímku spolu s prezidentem Petrem Pavlem a Cecilíí Rokusek, prezidentkou Národního českého a slovenského muzea a knihovny. (eg)

8 fakult
1 univerzita

Odborníci z FF UP se zaměří na unikátní výzdobu kroměřížského zámku

Jedinečnou historickou památku, patřící mezi nejcennější části Arcibiskupského zámku v Kroměříži, pomohou prozkoumat a popsat odborníci z FF UP. Jejich výzkum se zaměří na přízemí zámeckého komplexu, kde se nacházejí unikátně vyzdobené prostory – takzvané saly terreny a grotty. Ty se dochovaly v téměř původní raně barokní podobě a tvoří přechod mezi zahradním křídlem zámku a Podzámeckou zahradou. Výsledky bádání odborníků by měly posloužit při další péči o cennou výzdobu zámku. Memorandum o spolupráci podepsali přímo v Kroměříži rektor UP Martin Procházka a olomoucký arcibiskup Josef Nuzík.

Dokument, který vrcholní představitelé obou institucí podepsali, zdůrazňu-

je i význam interdisciplinárního přístupu, který zapojí odborníky z různých oblastí umělecko-historické a památkové péče. „Akademici a studenti z katedry dějin umění FF UP se na studiu uměleckých děl olomoucké arcidiecéze podílejí dlouhodobě. Projekt, který se soustředí na unikátní výzdobu zámeckého interiéru, tak naváže na předchozí spolupráci několika partnerů, mezi nimiž právě naše univerzita významným dílem přispěla k poznání mimořádné osobnosti biskupa a mecenáše Karla z Lichtensteinu-Castelcornia, stavebníka kroměřížského zámku,“ uvedl rektor Martin Procházka.

Význam zapojení různých oborů zdůraznila i Jana Zapletalová, vedoucí ka-

tedry dějin umění FF UP, která bude za spolupráci zodpovídat právě na straně univerzity. „Saly terreny a grotty se řadí mezi nejcennější části Arcibiskupského zámku a jejich unikátní a poměrně autenticky dochovaná dekorace patří mezi významné památky na evropské úrovni. Poznání a studium těchto výzdobných systémů však náleží k nejnáročnějším úkolům v umělecko-historické a památkové praxi, neboť kombinuje rozmanité množství uměleckých druhů a materiálů a vyžaduje komplexní mezioborový přístup,“ popsala. Restaurátorským zásahům bude předcházet rozsáhlá badatelská činnost a spolupráce s odborníky z několika oborů v České republice i v zahraničí. (map)

Hovory o zdraví přinášejí zkušenosti lidí s nespecifikovanými střevními záněty

Crohnova nemoc a ulcerózní kolitida jsou novým tématem portálu Hovory o zdraví, který zprostředkovává zkušenosti a postřehy lidí s konkrétní diagnózou. Výzkumnému týmu z Institutu sociálního zdraví (OUSHI) Cyrilometodějské teologické fakulty UP se se svým příběhem svě-

řilo 36 respondentů ve věku od 21 do 69 let a žijících napříč Českem, kteří se s nespecifickými střevními záněty (anglická zkratka IBD) potýkají. Sdílené informace mohou pomoci jak samotným pacientům, tak i odborníkům, kteří s těmito lidmi pracují.

Zprostředkované audio a video nahrávky přinášejí vzpomínky pacientů na dobu, kdy se u nich projevíly první příznaky těchto onemocnění, poznatky z průběhu a zvládnutí onemocnění a zkušenosti se zdravotní péčí a s tím, jak nemoc ovlivnila jejich sociální a pracovní život, také vzkazy pacientům, jejich blízkým a lékařům a pozitivní postřehy. Jako pozitivní někteří například uvedli, že se naučili vážit si malých věcí a hledat radost ve všedních okamžicích, hovoří i o posílení osobních vztahů nebo větším odhodlání žít.

„Dbali jsme na to, abychom měli rovnoměrně zastoupené ženy a muže, pacienti

s Crohnovou nemocí i ulcerózní kolitidou, aby byli z míst po celé ČR a aby mezi vybranými byli ti, co se potýkají s nemocí krátce, i ti, kteří s IBD žijí třeba dvacet let. To všechno totiž příběhy participantů ovlivňuje a poskytuje pestrost sdílených zkušeností,“ přiblížila Hana Bednaříková, která se jako psycholožka pacientům s IBD věnuje dlouhodobě a jde i o její hlavní téma na OUSHI.

S oslovením respondentů pomohly patientské organizace Pacienti IBD nebo České ILCO – dobrovolné sdružení stomiků, výzkum a zprostředkování zkušeností pacientů byly realizovány podle oxfordské metodiky DIPEX (Database of Individual Patient Experience), založené na hloubkových kvalitativních rozhovorech. Na OUSHI byla vytvořena česká verze této metodiky a institut je držitelem její certifikace v ČR. (vim)

Fakulta tělesné kultury buduje novou gymnastickou tělocvičnu

Fakulta tělesné kultury se připravuje na stěhování katedry sportu z centra města do Kampusu Neředín. Při budově NC, kde již dříve byly zrekonstruovány pracovní pro stěhované vyučující, vzniká nová tělocvična pro sportovní gymnastiku. Součástí stavebních prací je i vybudování nového vstupu do objektu.

V areálu fakulty v Neředíně se tak po krátké době znovu objevili stavební dělníci. V uplynulých letech fakulta postupně zrekonstruovala výukové prostory a pracovní v obou svých původních budovách a přestěhovala některá pracoviště. Naposledy se renovovaly právě pracovní, které dříve sloužily přemístěné katedře fyzioterapie a do kterých by se v příštím roce měli nastěhovat vyučující katedry sportu. Ta prozatím sídlí v pronajaté budově Hynaisova v centru města.

Na rekonstrukci a vybavení uvolněných pracoven navázalo budování nové tělocvičny. „Z původního přístavku, ve kterém byly učebny a menší tělocvična využí-

vané katedrou fyzioterapie, vznikne nová, plnohodnotná tělocvična pro sportovní gymnastiku. Ta bude náhradou za gymnastický sál v budově Hynaisova, jejíž pronájem máme za stávajících podmínek jistý do konce srpna příštího roku. Do té doby by měla být tělocvična zařízená a mělo by dojít ke kompletnímu přestěhování katedry sportu na Neředín,“ uvedl děkan FTK UP Michal Šafář.

Společně s vybudováním nové gymnastické tělocvičny dostane budova NC také nový bezbariérový hlavní vchod s vrátnicí. Zároveň projde bezbariérovou úpravou i dosud nezrekonstruovaný vedlejší vstup do budovy děkanátu. Za podobou všech upravovaných částí stojí, stejně jako v případě dřívějších rekonstrukcí původních budov FTK UP, brněnský ateliér Hexaplan International. Stavební práce jsou financovány z projektu ERDF Rekonstrukce infrastruktury v areálu Neředín, celkové náklady včetně vybavení tělocvičny by se měly pohybovat kolem 50 milionů korun. (vim)

Dvě mezinárodní školy v jednom týdnu

Resuscitace novorozence, ultrazvukový screening, šití porodních ran či fyzioterapie – to je jen několik témat z nabitého programu letošní mezinárodní školy pro porodní asistentky Olomouc School in Midwifery. Na pátý ročník akce pořádané Ústavem porodní asistence Fakulty zdra-

votnických věd UP zavítali akademici a studenti z partnerských institucí z Belgie, Estonska, Německa, Norska a Slovenska.

„Jedním z hlavních cílů školy porodní asistence je výměna zkušeností mezi jednotlivými zeměmi. Letošní akci obohati-

ly studentky a lektorky porodní asistence z Univerzity v Lipsku. Z dosavadních reakcí víme, že všichni ocenili bohatý program a týden strávený v Olomouci byl pro všechny přínosem,“ uvedla k akci, které se zúčastnilo téměř třicet zahraničních studentek, přednostka Ústavu porodní asistence Štěpánka Bubeníková.

Ve stejném týdnu pořádal Ústav klinické rehabilitace v pořadí třetí školu fyzioterapie a ergoterapie Czech School in Physiotherapy and Occupation Therapy. Mezi sedmadvaceti účastníky byli i studenti a lektori z Finska a Chorvatska. Na jeden den se obě mezinárodní školy prolínaly. „Díky tomu si studenti mohli vyzkoušet možnosti interdisciplinární spolupráce u žen v průběhu těhotenství, ale i po porodu a v šestinedělí. Četné dotazy a bohatá diskuze svědčily o velkém zájmu o probíraná témata,“ zmínila za organizátory Petra Gaul Aláčová. Součástí nabitého programu byla i exkurze v Rehabilitačním centru v Klimkovicích nebo workshop na téma využití jógových technik a mindfulness v rehabilitaci.

Obě mezinárodní školy se uskutečnily ve spolupráci s Fakultní nemocnicí Olomouc v rámci BIP programu Erasmus+. (dkr)

8 fakult
1 univerzita

Přírodovědecká fakulta připravila pro své absolventy stříbrnou promoci

Ani deštivé počasí nezkazilo náladu absolventům přírodovědecké fakulty, kteří si po dvaceti pěti letech zopakovali promoční slib. Bývalé studenty v prostorách auly přivítali hodnostáři fakulty a univerzity v čele s prorektorkou Lucií Plíhalovou a děkanem Martinem Kubalou.

Stříbrnou promoci si nenechalo ujít třicet čtyři bývalých studentů přírodovědecké fakulty. Mezi nimi i ředitel Základní školy a Mateřské školy Bílá Třemešná Emil Kudrnovský. „Do Olomouce se vždy rád vracím, protože jsem zde pobýval přes jedenáct let. Nejprve jsem studoval obor Matematika-

-zeměpis a poté obor Geoinformatika. Chtěl jsem se vidět se spolužáky, protože jsme se během těch pětadvaceti let neviděli,“ uvedl Emil Kudrnovský. Podle něj je pro současné studenty velkým přínosem, že budova přírodovědecké fakulty nyní stojí v blízkosti menzy a kolejí. „My jsme museli chodit na fakultu do Olomouce-Hejčína, což bylo půl hodiny chůze tam i zpátky.“

Mezi letošními pozvanými absolventy nechyběli ani současní akademičtí pracovníci přírodovědecké fakulty – Marie Chodorová z katedry algebry a geometrie, Petr Cankař z katedry organické chemie a Vladan Ondřej,

vedoucí katedry botaniky. „Stříbrná promoce pro mě znamená setkání se spolužáky a spolužáky. To byl důvod, proč jsem šel,“ uvedl Vladan Ondřej.

Slavnostním ceremoniálem, při kterém absolventi převzali čestné diplomy, provázeli prorektorka Lucie Plíhalová, děkan Martin Kubala a proděkan Miloslav Dušek. Moderátorem stříbrné promoce se stal Jan Hlaváč, role pedelů se ujali Josef Horák a Filip Kovařík. Po slavnostním slibu v aule a společném fotografování následovala prohlídka fakulty, přídělek s hodnostáři a oběd. (cho)

Monografie řeší otázky digitalizace, robotizace a kybernetické bezpečnosti ve světle EU

Má 400 stran, podílel se na ní mezinárodní tým ze šesti států v čele s experty z olomoucké právnické fakulty a zabývá se nadmíru aktuální a doposud téměř nezkoumanou právní oblastí. Monografie Legal Issues of Digitalisation, Robotisation and Cyber Security in the Light of EU Law je hlavním vý-

stupem projektu podpořeného prestižním grantem udělovaným Evropskou komisí v kategorii Jean Monnet Networks.

Grant získal projekt European Union and the Challenges of Modern Society: Legal Issues of Digitalization, Robotization, Cyber Security and Prevention of Hybrid Threats. Čtyřletou práci mezinárodního týmu koordinovalo Jean Monnet Centre of Excellence v oboru evropského práva při PF UP v čele s Naděždou Šiškovou. „Téma výzkumu právní otázky digitalizace, robotizace a kybernetické bezpečnosti ve světle Evropské unie bylo zvoleno už před šesti lety. Byli jsme jedni z prvních, kteří se odvážili toto téma zpracovat,“ připomněla Naděžda Šišková.

Na projektu spolupracovalo olomoucké centrum s akademičkou z Univerzity v Heidelbergu, Technické univerzity v Tallinnu, Univerzity Komenského v Bratislavě a z Národ-

ní univerzity Tarase Ševčenka v Kyjevě. Do příprav knihy byly zapojeny ještě další dvě významné výzkumné instituce – Ústav státu a práva AV ČR a Ústav státu a práva Národní akademie věd Ukrajiny. Přizváni byli také odborníci z praxe, zejména z Úřadu na ochranu osobních údajů nebo z Centres of Excellence při NATO.

Monografie se neomezuje pouze na otázky adekvátní regulace umělé inteligence. Jak sám název napovídá, zaměření je mnohem širší. „Zpracovávali jsme mimo jiné problematiku spojenou s obchodováním online, ochranou práv spotřebitele při nákupech přes internet, otázky ochrany soukromí, včetně realizace práva být zapomenut, nebo oblast soutěžního práva a jeho specifika v digitální ekonomice,“ vyjmenovala Naděžda Šišková s tím, že doufá, že zveřejněné výsledky najdou reflexi i v legislativě. (eha)

Mozková banka přispěje k výzkumu a léčbě neurodegenerativních onemocnění

Uchovávat vzorky mozkové tkáně darované pacienty s neurodegenerativními onemocněními za účelem jejich dalšího výzkumu, který má přispět ke vzniku a rozvoji léčebných metod těchto závažných nemocí, jako je například Parkinsonova či Alzheimerova nemoc. To je hlavním smyslem Mozkové banky Neurologické kliniky a Ústavu klinické a molekulární patologie Lékařské fakulty UP a Fakultní nemocnice Olomouc, která vznikla jako teprve druhá v České republice.

„Zřízením oficiální mozkové banky navazujeme na zhruba patnáctiletou klinickou a patologickou činnost v brainbankingu, kterou naše klinika a Ústav klinické a molekulární patologie prakticky provozují již od roku 2009, především zásluhou profesorky Kateřiny Menšíkové a doktorky Lucie Tučkové, tehdy jako vůbec první v rámci ČR,“ uvedl přednosta Neurologické kliniky Petr Kaňovský. „Inspirovala nás také pozdější návštěva londýnské mozkové banky, kde jsme viděli výsledky jejich práce v oblasti sběru tkání a výzkumu neurodegenerativních onemocnění. Po návratu jsme zavedli stejný systém i u nás. Nyní tedy tato činnost získává oficiální status v návaznosti na nově pořízené špičkové vy-

bení, které nás posouvá na úroveň předních center například právě v Londýně, Vídni, Varšavě či Torontu,“ dodal profesor Kaňovský.

Mozková banka zajišťuje standardizovaný postup při odběru, vyšetření a skladování biologického materiálu, což jsou nezbytné podmínky úspěšného výzkumu v oblasti neurodegenerativních onemocnění. Mozkové banky fungují ve většině států

po celém světě. První oficiální v ČR vznikla ve Fakultní Thomayerově nemocnici v Praze, druhá nyní po letech neoficiálního působení v Olomouci, přičemž obě již velmi těsně spolupracují. Vzájemné sdílení výsledků výzkumu je totiž velmi důležité pro zlepšování diagnostiky neurodegenerativních onemocnění a pro pochopení základních mechanismů jejich rozvoje a vývoj nových léků do budoucna. (fri)

Magister optimus 2024. Pedagogická fakulta ocenila své nejlepší učitele

Šest ze čtyřiačtyřiceti finalistů získalo v anketě o nejlepší učitelku či učitele cenu děkana Pedagogické fakulty UP Magister optimus 2024. Na základě studentských nominací obdržela ocenění Klára Gyüre z katedry českého jazyka a literatury, Alena Opletalová z Ústavu pedagogiky a sociálních studií, Kamil Kopecký z katedry českého jazyka a literatury, který je zároveň vedoucím národního projektu E-Bezpečí a vedoucím Centra prevence rizikové virtuální komunikace, Tomáš Hubálek z katedry společenských věd, Veronika Růžičková z Ústavu speciálněpedagogických studií a Jana Kořínková z Ústavu cizích jazyků. Cenu veřejnosti má Tereza Buchtová z Ústavu pedagogiky a sociálních studií.

„Mám velkou radost! S pokorou a vděčností si uvědomuji, že můžu dělat práci, která mě naplňuje, a že i okolí veřejně ocenilo, že ji dělám srdcem a s docela vysokým

nasazením. V učitelování veřejných ocenění moc není, prostě nějak působíme na studenty a třeba až po letech se náhodou dozvídáme o něčem, co jsme z jejich pohledu udělali hodně dobře, nebo třeba i špatně. Zahřálo mě u srdce, že to moje, už dvacetileté působení na fakultě je vnímáno natolik pozitivně, že jsem byla pro cenu vybrána. Vážím si studentské nominace, vážím si ceny a jsem si vědoma toho, že stejně jako já i dlouhá řada mých kolegů dělá to nejlepší, co umí, abychom vychovávali co nejkvalitnější budoucí kolegy – učitele,“ uvedla Jana Kořínková z Ústavu cizích jazyků, pro níž je uvedené ohodnocení motivací do další pedagogické práce.

Kandidáty na cenu Magister optimus 2024 nominovali studentky a studenti Pedagogické fakulty UP. Z pětácti nominací vzešlo čtyřiačtyřicet finalistů a finalistek. O těch, kteří nakonec cenu získali, rozhodl děkan fakulty Vojtech Regec. (map)

Dominik Kusý: Věda pro mě není jen zaměstnání, ale i vášně

Tak popisuje svoji práci evoluční biolog Dominik Kusý, který působí v Českém institutu výzkumu a pokročilých technologií – CATRIN Univerzity Palackého. Přestože teprve letos ukončil doktorské studium, je vědeckou oporou výzkumné skupiny Biodiverzita a molekulární evoluce a stihl významně přispět k hlubšímu porozumění evoluce brouků.

Právě brouci (Coleoptera), fascinující skupina hmyzu s více než 400 000 popsány druhy, jsou jeho hlavním předmětem zájmu. Jejich neobyčejná rozmanitost a schopnost přizpůsobit se různým prostředím z nich činí ideální modelovou skupinu pro studium evoluce. Mladému vědci přitom učarovaly dva pozoruhodné evoluční fenomény – neotenie, což je zachování juvenilních znaků v dospělosti, a bioluminescence – schopnost organismů produkovat světlo.

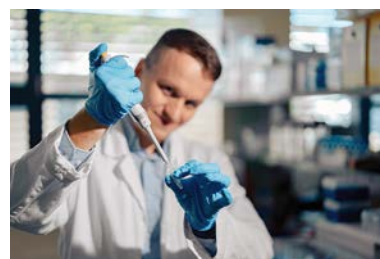
„Má práce spočívá v kombinaci moderních metod sekvenování genomu a bioinformatických analýz s klasickou systematikou hmyzu a jeho morfologickou analýzou. To vše je doplněné o pozorování v terénu. Právě díky tomuto komplexnímu přístupu jsme schopni zkoumat evoluční procesy velmi důkladně. Mým cílem je přispět k hlubšímu pochopení evolučních mechanismů a procesů, které formují biodiverzitu na naší planetě,“ objasňuje vědec, kterého příroda, ale i moderní technologie fascinovaly od dětství.

Nutno říct, že do bádání se už během studia na Univerzitě Palackého pustil s velkou vervou. Na svém kontě má zhruba 30 publikací v prestižních časopisech s přibližně 400 citacemi i několik ocenění. Spolu s kolegy například s využitím nejnovějších fylogenomických metod odhalili dosud neznámé příbuzenské vztahy mezi liniemi brouků. Aplikací nejmodernějších sekvenovacích technologií zase významně přispěli k identifikaci center

biodiverzity brouků v tropických oblastech, což má zásadní význam pro účinnou ochranu těchto unikátních a druhově bohatých lokalit v době probíhající krize biodiverzity.

Za klíčový moment vlastní vědecké dráhy označuje setkání se školitelem Ladislavem Bocákem již během bakalářského studia na přírodovědecké fakultě. „Dal mi svobodu, prostor i zdroje pro rozvíjení mých současných dovedností a poskytl mi cenné zkušenosti v systematice brouků a základních molekulárních metodách. Neměně cenné byly terénní expedice do tropických oblastí jako Papua Nová Guinea či Ekvádor. Tyto cesty mi poskytly nejen nenahraditelný materiál pro výzkum, ale také inspiraci pro nové výzkumné otázky. Jak říkal můj školitel, mnoho nápadů vzniká právě z pozorování v přírodě. A měl pravdu. Během expedic jsem byl svědkem fascinujících jevů, které výrazně ovlivnily směr mého bádání,“ doplňuje. Vděčný je i za příležitost absolvovat během doktorátu zahraniční stáže v Německu či Norsku. I tyto zkušenosti významně formovaly jeho výzkum, v němž chce i nadále potvrzovat slavné rčení, že v biologii nic nedává smysl jinak než ve světle evoluce.

Na vědě ho nejvíce přitahuje možnost provádět základní výzkum, který může vést k objevu nových poznatků. Každý den navíc přináší něco nového. „Nesmírně si cením volnosti, kterou věda poskytuje. Mocht zkoumat vlastní výzkumné otázky, navrhovat experimenty a interpretovat výsledky je nesmírně stimulující. Baví mě kombinovat práci v laboratoři a u počítače s terénním výzkumem. Navíc mě těší, že mohu své nadšení pro vědu sdílet s veřejností, zejména s mladými lidmi, prostřednictvím různých popularizačních aktivit. Věřím, že věda nekončí v laboratoři, je důležité ji sdílet s veřejností,“ dodává.

Těhotenská cukrovka může vést k poruchám rozvoje cév v placentě

Gestační diabetes, který patří mezi časté komplikace v těhotenství, nelze brát na lehkou váhu. Podle studie vědců z Ústavu histologie a embryologie Lékařské fakulty UP, kteří se zabývají výzkumem Hofbauerových buněk v placentě, totiž může vést k poruchám rozvoje cév nezbytných k výživě plodu. Výsledky své práce publikovali v prestižním časopise *Frontiers in Immunology* a během vyzvané přednášky s nimi seznámili i na mezinárodním sympoziu ve Velké Británii.

Placenta zajišťuje správný růst a vývoj plodu. Skládá se z tkáně, která částečně patří matce a částečně plodu, a má unikátní složení buněk imunitního systému. Vědci z Ústavu histologie a embryologie LF UP se zaměřují především na studium takzvaných Hofbauerových buněk, jediných dosud známých buněk imunitního systému placenty, které mají fetální původ. Popsány byly již na konci 19. století, výraznější pozornosti odborníků se jim však dostává teprve v posledních letech.

„Hrají významnou roli v normálním průběhu těhotenství, kdy se podílejí na vzniku a přestavbě placenty tak, aby vždy zajišťovala optimální výživu plodu, a na vzniku imunologické tolerance, která zajišťuje ochra-

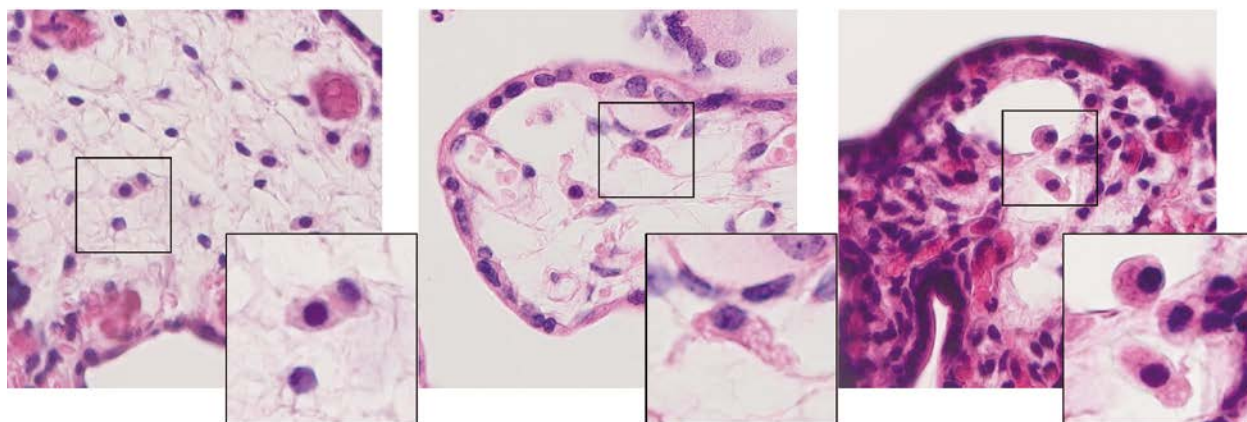
nu plodu před imunitním systémem matky. Postupně se mimo jiné ukazuje, že změny v počtu a biologickém chování těchto buněk v souvislosti s těhotenskými komplikacemi, jako je preeklampsie, záněty placenty nebo diabetes, mohou vést k předčasným porodům. Podle nejnovějších výzkumů také mohou předpovědět budoucí výskyt kardiovaskulárních a neuropsychiatrických onemocnění,“ uvedl přednosta ústavu Zdeněk Tauber.

Společně s kolegy nyní přispěli do mozaiky poznatků o Hofbauerových buňkách dalším dílkem. Ve studii publikované ve *Frontiers in Immunology* se zaměřili na změny těchto buněk u pacientek s diabetem prvního typu a s gestačním diabetem, který je znám též jako těhotenská cukrovka. Ta je častou komplikací v těhotenství a léčí se v první řadě nastavením dietního režimu do porodu i po něm.

„Zatímco u diabetu prvního typu jsme zaznamenali poměrně významnou zánětlivou aktivaci Hofbauerových buněk, což zvyšuje riziko předčasného porodu, u gestačního diabetu došlo jen k minimálním změnám v počtu nebo tvaru buněk. Překvapila nás však velká nerovnováha mezi produkovanými enzymy, které meta-

bolizují protizánětlivé molekuly, a enzymy, které je naopak rozkládají. Tato nerovnováha může vést k poruchám růstu cév a nesprávnému fungování placenty,“ přiblížil přednosta s tím, že k tomuto objevu dospěli jako první na světě. „Byť jde o prvotní data a budeme se tématu dále věnovat, můžeme říci, že těhotenský diabetes by neměl být podceňován,“ dodal.

Nejen tato aktuální zjištění olomouckých odborníků představila spoluautorka studie Kateřina Čížková na vyzvané přednášce na 15th International Symposium of Clinical and Applied Anatomy ve Velké Británii. „Byla to pro mě obrovská čest a prestiž prezentovat jako zvaný řečník výsledky naší práce na tomto mezinárodním setkání, kde se sešly špičky morfologických oborů ze šestnácti zemí světa. Na přednášku jsme měli velmi pozitivní ohlasy. Potěšila mě především reakce profesora z Japonska, který chválil zajímavé téma, ale vyzdvihl i to, že naše práce na ústavu má jasnou linku od základního výzkumu až po potenciální možnosti terapeutického využití. Nicméně už jen to, že nás pozvali na vyzvanou přednášku, potvrzuje, že naše práce má smysl,“ uzavřela Kateřina Čížková.

Hofbauerovy buňky se u normální placenty (vlevo), diabetu 1. typu (uprostřed) a gestačního diabetu liší mimo jiné i svým tvarem. U diabetu 1. typu jsou protáhlé a často nepravidelné, naopak u gestačního diabetu jsou velmi kulaté.

Atomární antibiotika působí i na nejodolnější bakterie

Antibiotikum nové generace, které je nejen účinné vůči širokému spektru bakterií, ale dokáže spolehlivě bránit i rozvoji bakteriální rezistence, objevili vědci z Univerzity Palackého (UP) v Olomouci a VŠB-Technické univerzity Ostrava ve spolupráci s kolegy z Číny. Jelikož při jeho přípravě využili metodu atomárního inženýrství, získalo antibiotikum se zcela novým mechanismem účinku přívlastek „atomární“. Objev publikoval prestižní časopis *Advanced Materials* a na jeho ochranu vědci podali evropský patent.

„Vyvinutý materiál dokáže likvidovat a bránit růstu všech typů námi studovaných bakterií včetně vysoce odolných patogenů. Funguje v nízkých koncentracích, při kterých je zcela neškodný vůči lidským buňkám. Bakterie nejsou schopny si vůči němu vyvinout rezistenci, která představuje jeden z největších problémů současné medicíny. Všechny tyto výsledky jsou skvělými předpoklady pro využití atomár-

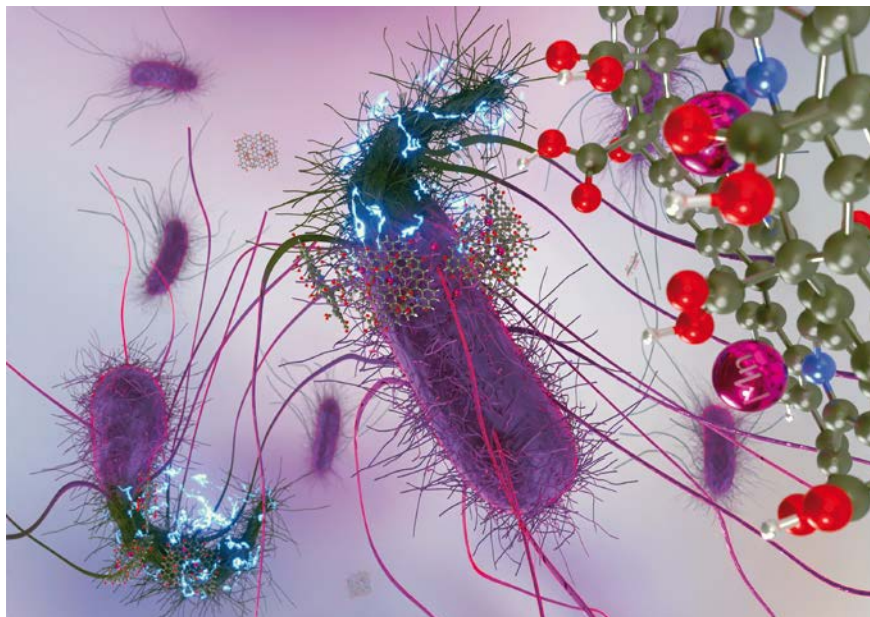
ního antibiotika v praxi,“ uvedl fyzikální chemik a autor výzkumného konceptu Radek Zbořil z Českého institutu výzkumu a pokročilých technologií – CATRIN UP a VŠB-TUO. Do výzkumu se zapojili rovněž kolegové z Lékařské a Přírodovědecké fakulty UP.

V účinné antibiotikum vědci proměnili mangan, stopový prvek nezbytný pro lidské tělo, který ukotvili pomocí atomárního inženýrství ve struktuře chemicky upraveného grafenu. „Rozhodli jsme se zaútočit nikoliv na nejslabší, ale jedno z nejsilnějších míst bakterií – sacharidy v jejich stěně a buněčné membráně, které jsou pro přežití bakterií klíčové. Díky tomu, že jsme mangan chemicky navázali na vybrané skupiny sacharidů, došlo k potlačení jejich hlavních funkcí a následně buněčné smrti. Zásadní je role grafenového nosiče, který zabezpečuje přenos iontů manganu na povrch bakterií a umožní jejich frontální chemický útok na sacharidové molekuly,“ objas-

nil nový přístup první autor článku David Panáček.

Testy na zvířecích modelech prokázaly, že nový materiál má obrovský potenciál zejména v lokální terapii, například při hojení ran. „Při in-vivo testech došlo k velmi rychlému a efektivnímu hojení kožní infekce způsobené rezistentním kmenem *Staphylococcus aureus* a k dramatickému poklesu všech zánětlivých markerů. Již nyní tak můžeme uvažovat o využití nového typu antibiotika pro krytí ran nebo antibakteriální úpravy povrchů umělých materiálů. Zde vnímáme obrovský potenciál z hlediska možnosti potlačení tvorby bakteriálních povlaků například na umělých kloubních náhradách, stentech nebo kanylách. Nový materiál by i díky svému mechanismu účinku mohl bránit vzniku komplikujících infekcí, což by mělo zásadní dopad na zdravotnictví,“ řekl Milan Kolář, mikrobiolog a děkan Lékařské fakulty UP, jenž se na výzkumu významně podílel.

OSN odhaduje, že pokud se bude bakteriální rezistence zvyšovat stejným tempem jako doposud, budou v roce 2050 neléčitelné infekce vyvolané multirezistentními bakteriemi nejčastější příčinou úmrtí. Takzvané „superbakterie“ tak pro lidstvo představují globální hrozbu, jejímž řešením je právě vývoj nových antibakteriálních látek schopných obejít stávající mechanismy, které si bakterie na svoji ochranu vytvářejí.

text: Martin Višňa
foto: Vojtěch Duda

portrét

Jakub Jurka
šermíř z FTK, bronzový
medailista z olympijských her:
Můžeš se cítit výjimečný, ale
musíš stát nohama na zemi

Po návratu z Paříže Jakubu Jurkovi osobně pogratuloval rektor UP Martin Procházka.

Jakub Jurka (* 1999)

Profesionální šermíř – kordista, člen klubu Šerm Dukla Olomouc a reprezentace ČR. Několikanásobný mistr ČR, juniorský mistr Evropy, vítěz Světového poháru juniorů, medailista z mistrovství světa kadetů, dvojnásobný účastník olympijských her a především člen bronzového týmu kordistů z Paříže 2024. Na Fakultě tělesné kultury UP studuje programy Trenérství a sport – pedagogika volného času a Sportovní specialista – duální kariéra vrcholových sportovců, zkoušel i studium informatiky na Přírodovědecké fakultě UP, to ale z časových důvodů ukončil.

Nevěřicně se ho v začátcích jeho sportovní kariéry ptali, co že to dělá a jestli si ty cesty po světě náhodou nevymýšlí. Takové otázky mu nedělaly vůbec radost. Nevymýšlel si totiž a nejen tehdejší tazatelé si postupem času zapamatovali, že Jakub Jurka šermuje kordem a že se nemá za co stydět. Zatím naposledy o tom olomoucký sportovec a student Fakulty tělesné kultury UP přesvědčil na olympijských hrách v Paříži, kde úspěšně završil boj týmu českých kordistů s domácími Francouzi o bronzovou medaili.

„Silným momentem pro mě byl už první zápas s italským reprezentantem. Musel jsem ho porazit o hodně, s vědomím, že jako tým jsme s Italy, úřadujícími mistry světa, v posledních sezonách prohrávali. V Paříži se to ale povedlo, porazili jsme je. Od té chvíle jsme věděli, že medaili můžeme získat,“ vzpomíná na úspěšný olympijský turnaj.

Olympijských her se člen klubu Šerm Dukla Olomouc zúčastnil podruhé. Před třemi lety se nominoval do individuální soutěže v Tokiu, do Paříže jel jako jeden ze čtveřice kordistů. „Hrdina Jurka“ stálo v novinových titulcích, když svým výkonem zajistil českému týmu těsnou výhru nad

Francouzi v jejich hlavním městě a vůbec první medaili pro českou výpravu.

„Myslel jsem, že ten náš příběh moc lidí nesledovalo. Ale po návratu jsem snad nepotkal nikoho, kdo by neměl ponětí. Mediální pozornost nyní máme největší, s jakou jsme se kdy jako šermíři setkali. S tím se samozřejmě pojí i to, že si musím více hlídat, co kde říkám. Snažím se na jednu stranu vystupovat tak, že jsem ten hrdina, o kterém se mluví, ale zároveň se chovat skromně. Můžeš se cítit nějak výjimečný, ale je dobré stát nohama na zemi, uvědomovat si, že je za tebou nějaká cesta, které je dobré se držet i dále,“ přibližuje šermíř, který již nyní myslí na příští olympiádu. „Je to zase výzva. Chtěl bych se kvalifikovat individuálně, ale bylo by pěkné dostat se tam i s týmem. Budou to opět čtyři roky plné píle, odhodlání, disciplíny a stresu.“

Šermu se Jakub Jurka věnuje odmala – nebylo prý úniku. Děda Jaroslav se dvakrát prošermoval na olympiádu a byl vicemistrem světa, otec Tomáš se stal trenérem Jakuba i jeho sourozenců. „Kdyby nebylo šermu, bavilo by mě třeba judo. To je makačka, kde si to člověk musí vydržet, využít své tělo a jeho potenciál. Řekl bych, že jsem obratný a silový. Zkoušel jsem atletiku nebo pla-

vání, ty jsou součástí mé běžné přípravy. Musím také zmínit, že mě před lety oslovili boxeréři a kickboxeři,“ říká dvoumetrový kordista, kterému šerm imponuje svým charakterem, prací s emocemi, také vstřícnou a inspirující komunitou.

Na druhou stranu to na šermířské planši i zabolí. „Čím má člověk vytříbenější techniku a styl, tím je to spíše hlazení, někdy ani nevím, že jsem zásah dostal. Ale když jdeme trénovat třeba s dětmi, tak to už můžou být pořádná štípnutí,“ směje se. Horší je prý psychická náročnost, často ale pomůže už jen to, když z planše odejde.

Za mezník v kariéře považuje Jakub Jurka období před deseti lety. Rodiče byli rozvedení, domácí rozpočet napnutý, nebylo dále možné, aby závodili všichni tři bratři. „Táta si s námi sedl s tím, že pojedeme na poslední dvě velké akce, mistrovství Evropy do Izraele a mistrovství světa v Taškentu, a uvidí se, kdo z nás bude moct dále šermovat na mezinárodní úrov-

ni. Na Evropě se nám moc nedařilo, ale v Taškentu jsem se ve 14 letech stal vicemistrem v kategorii do 17 let. V tu chvíli se mě chytila reprezentace a brzy jsem podepsal svoji první profesionální smlouvu.“ Shodou okolností nyní získala první smlouvu sestra Hana, která se staršími bratry inspirovala, zejména pak právě Jakubem, který začal stoupat na stupně vítězů na mistrovstvích ČR a stal se i juniorským mistrem Evropy.

Vedle sportu se pustil také do vysokoškolského studia. Kdyby se nedostal na olympijské hry v Paříži, už by za sebou nejspíš měl bakalářské státnice na fakultě tělesné kultury. „Musel jsem zariskovat a od všeho se odstříhnout, abych se na hry pořádně připravil. Studium má pro mě velkou váhu, i když to spíše šimrám. Jsem rád za veškerou podporu, kterou FTK sportovcům i ve spolupráci s Vysokoškolským sportovním centrem Victoria dává,“ říká Jakub Jurka.

Za deset let by se rád připravoval na svou pátou a poslední olympiádu, také chce mít titul Mgr. před jménem a mít zabezpečené podmínky pro to, aby se mohl věnovat budoucnosti svého domovského klubu. „Co se týče šermu samotného, věříme s tátou, že se podaří ztroj- až zečtyřnásobit členskou základnu a bude další olympijská medaile, jedno jaká a čím. I když samozřejmě bych chtěl, aby byla moje,“ uzavírá.

„Kdyby nebylo šermu, bavilo by mě třeba judo. To je makačka, kde si to člověk musí vydřít, využít své tělo a jeho potenciál.“

Jiří Beran ml.
šermíř
kolega z olympijského týmu

Kubu jsem pozoroval, už když byl mladý a začínal se prosazovat. Líbilo se mi, že hodně makal, i když už třeba bylo dávno po tréninku. Kuba vždycky věděl, že jeho místo je na planši. Nemá rád neúspěch a zápsy, kde o nic moc nejde. Naopak v kritických situacích, kdy je většina lidí nervózní nebo to nezvládá, je hodně silný. Mám na Kubovi rád přímocharost, když řekne všechno, jak si myslí, a nechodí kolem horké kaše. Vždycky jsem s ním rád šerموval, protože jsem cítil, že mě chce hrozně moc porazit, ať na turnaji, nebo na tréninku. A to mě bavilo.

Hana Jurková
šermířka
Jakubova sestra

Kubu beru jako bráchu, na kterého se vždy můžu obrátit a vždy mi s čímkoliv pomůže, ať už se jedná třeba o školu nebo šerm. Inspiřuje mě jak šermířsky, tak v životě. Chtěla bych jednou být dobrá jako on. Vyrůstala jsem s ním doma, a vždy když s tátou odjeli někam na závody, tak se Kuba vrátil s pohárem, nejčastěji se zlatým. V tu dobu jsem to ještě moc nechápala, ale když už tomu rozumím, jak je těžké se v zahraničí prosadit, uvědomuji si, že to pro tátu jako trenéra a pro Kubu muselo být úžasné.

Studují, sportují, reprezentují

Šermíř Jakub Jurka, jehož portrét jste si mohli přečíst na předchozích stranách, není jediným studentem Univerzity Palackého, který se v poslední době blýskl na sportovních kolbištích. Vždyť jen na olympijských hrách v Paříži reprezentovali ještě další čtyři sportovci spojení s olomouckou univerzitou, přičemž **veslaři Radka Novotníková a Miroslav Vraštil** si po návratu splnili své poslední studijní povinnosti a stali se hrdými absolventy. Na této dvoustraně nabízíme krátké zmínky o dalších talentech, kteří při svém sportovním vytížení studují na UP a o kterých velmi pravděpodobně ještě uslyšíme.

Renata Zachová | mistryně Evropy v judu

Olomoucká judistka a studentka FTK Renata Zachová se jako vůbec první Češka stala seniorskou mistryní Evropy, a sice v kategorii do 63 kg. Podařilo se jí také probojovat na olympijské hry v Paříži. „Vyhrát mistrovství Evropy bylo opravdu něco úžasného. A olympijské hry? Byl to jeden milník v mé judistické kariéře. Jsem ráda, že si mohu účast ‚odškrtnout‘, ale budu bojovat za to, abych měla příště medaili. Teď se snažím dodělat státnice na bakalářském studiu, snad se mi to povede. Skloubit to je pro mě opravdu těžké, protože když mám 2–3 tréninky denně, je mezi nimi náročné donutit se k učení. Ale škola mi vychází vstříc, za to jsem moc ráda,“ uvedla s věřenkyň Jiřího Štěpána z Judo klubu Olomouc.

Zuzana Hrašková | nejúspěšnější slovenská plavkyně s ploutvemi

Na FTK studuje i Zuzana Hrašková, která je v současnosti nejúspěšnější slovenskou reprezentantkou v plavání s ploutvemi. Na letošním akademickém mistrovství světa si vyplavala tři stříbrné medaile, na „klasickém“ šampionátu se pak třikrát probojovala do finále, přičemž jednou jí medailový post utekl jen o vlasek. „Mým cílem na mistrovství světa bylo na trati 100 m BF splnit limit na příští Světové hry, to se mi bohužel nepodařilo,“ zmínila plavkyně, která v Olomouci začala studovat víceméně právě kvůli plavání, protože po covidu-19 byly na Slovensku dlouho zavřené bazény. „Svého rozhodnutí nelituji, ani by mě nenapadlo, že to bude i docela sranda – na kurzy a spolužáky budu v dobrém vzpomínat celý život.“

Monika Machačová | stříbrná házenkářka

Již jedenáctou sezonu nastupuje k zápasům v dresu DHK Zora Olomouc Monika Machačová, která studuje na filozofické fakultě mezinárodní vztahy a bezpečnost a angličtinu. Házenkářky tohoto klubu tvořily i jádro reprezentace UP, která vybojovala stříbrnou medaili na Evropských univerzitních hrách. Monika Machačová byla na turnaji vyhlášena jako nejužitečnější hráčka. „Porážka ve finále nás docela mrzela, přece jen jsme byly kousek od zlata, ale myslím, že jsme to poměrně rychle vstřebaly. To ocenění mě samozřejmě potěšilo, ráda tvořím hru a pomáhám týmu. Na druhou stranu mu nepřisuzuji velkou důležitost, házená se na individuální ceny nehraje,“ řekla s tím, že ve spojení sportu a studia nevnímá žádný zádrhel, naopak jí tyto odlišné světy poskytují určitý životní balanc.

Adam Li | olympijský lukostřelec

Stejně jako Renata Zachová, i lukostřelec Adam Li, člen univerzitního oddílu lukostřelby studující program Sportovní specialista – duální kariéra vrcholových sportovců na FTK, v Paříži poprvé zakusil olympijskou atmosféru. „Zprvu to pro mě byl další závod. V průběhu her mi ale, i díky obrovské mediální pozornosti, došlo, že jde o něco speciálního a významného. Přestože se mi nepodařilo ulovit cenný kov, jsem se svým výkonem spokojen. Předvedl jsem, co bylo v mých silách. A je nutné podotknout, že díky mediálnímu zájmu o lukostřelbu se zvedla její popularita i u nás v Olomouci,“ dodal sportovec, který si v poslední době mj. vystřílel 9. místo na slovenském Veronica's Cupu, 7. místo v mix týmu na turnaji Světového poháru a vede český žebříček střelců.

Martina Dvořáková | rekordní hasička

Mistrovství ČR v požárním sportu, které se konalo v Olomouci, ozdobilo hned několik národních rekordů. O jeden z nich se postarala reprezentace žen ve štafetě 4 x 100 metrů s překážkami, jejíž členkou byla i studentka fakulty zdravotnických věd Martina Dvořáková. „Hasiče máme v rodině, takže jsem k tomu měla velmi blízko už od dětství. Začala jsem požárním útokem, před třemi roky přidala výstup na cvičnou věž a tento rok jsem se naplno zapojila do běhu na 100 metrů s překážkami. Jsem ráda, že se nám podařilo pokořit národní rekord právě v Olomouci,“ přiblížila závodnice, která obsadila i celkové páté místo ve výstupu na cvičnou věž, když jí postup do finále unikl o pouhou setinu sekundy. Na akademickém mistrovství byla ve výstupu na věž třetí.

Martina Mazurová | vicemistryně ve vrhu koulí

Do vzdálenosti 16,38 metru vrhla kouli olomoucká atletka Martina Mazurová na juniorském mistrovství světa, což bylo dost na získání stříbrné medaile. Sotva pak přijala gratulace k úspěchu na domácím stadionu, už mířila na Teoretické ústavy. Nastoupila totiž ke studiu Všeobecného lékařství, k přihlášení ji inspirovala rodina, především pak babička. „Je chirurg a vždy se mi líbilo, jaký má k této práci vztah, s jakým zápalem pomáhá lidem a jak je z toho šťastná. Chtěla bych něco takového také zažít. Asi ale nechci jít zcela v babiččiných stopách a dělat chirurgii. Teď je pro mě důležité vše zvládnout a vystudovat. Věřím, že vše budu stíhat.“

A další...

S Univerzitou Palackého jsou spojeni například také **biatlonista Jakub Štvrtecký**, který zvítězil na mistrovství světa v letním biatlonu, nebo **Lucie Doležalová**, studentka Všeobecného ošetřovatelství, která sice už zvažovala konec sportovní kariéry, nicméně odjela na světový šampionát v **raftingu** jako záskok a vrátila se s několika medailemi včetně té nejcennější. Na akademickém mistrovství světa v **ploutvovém plavání** bodoval **Filip Látal**, na mistrovství Evropy získala stříbro **plavkyně Barbora Janíčková** a v Olomouci mimo jiné studuje i slovenská **foťbalistka roku Karolína Bayerová**. A dalo by se pokračovat.

Univerzita Palackého má osm nových profesorek a profesorů

Během slavnostního předávání jmenovacích dekretů novým profesorkám a profesorům nechyběly v polovině roku v pražském Karolinu ani osobnosti působící na Univerzitě Palackého. „Učte své studenty učit se po celý život. V tom jim můžete být skvělým příkladem,“ pobídl nově jmenované v krátkém proslovu prezident ČR Petr Pavel, který dekrety předával.

Nejvyššího vědecko-pedagogického titulu dosáhli hned tři lékaři a členové akademické obce lékařské fakulty. Chirurg Dušan Klos, který je v současnosti proděkanem fakulty, se odborně věnuje náročné léčbě peritoneální karcinomatózy, pokročilého nádorového onemocnění v dutině

břišní. Intervenční léčbou poruch srdečního rytmu, tzv. katetrizačními ablacemi, se zase zabývá Tomáš Skála z I. interní kliniky – kardiologické. V odborném hledáčku pneumologa Milana Sovy je mj. syndrom obstrukční spánkové apnoe nebo postcovidový syndrom.

Tři profesorské dekrety mířily na filozofickou fakultu. Zatímco Ludmila Veselovská z katedry anglistiky a amerikanistiky patří k mezinárodně respektovaným lingvistům, Alla Arkhanhelska navazuje a prohlubuje vztahy s ukrajinskými univerzitami a Národní akademií věd Ukrajiny a podporuje ukrajinistiku jako nedílnou součást olomoucké slavistiky. Ondřej

Jakubec z katedry dějin umění se specializuje na architekturu a vizuální kulturu raného novověku a umělecký mecenát téhož období.

Nové profesory má ve své akademické obci i přírodovědecká fakulta. Jan Soubusta působí ve Společné laboratoři optiky PřF UP a Fyzikálního ústavu Akademie věd ČR, během své vědecké kariéry postupně pracoval v oblasti optoelektroniky, klasické optiky a v současné době v oblasti kvantové optiky na úrovni interakce jednotlivých fotonů. Profesorem byl jmenován také Zhivorad Tomovski, který je letošní posilou katedry matematické analýzy a aplikací matematiky. (vim)

Nový materiál může sloužit jako spolehlivý a stabilní teplotní senzor

Nový senzor pro měření teplot v rozmezí od deseti do 90 stupňů Celsia vyvinuli vědci z CATRIN Univerzity Palackého ve spolupráci se Západočeskou univerzitou

a VŠB-TUO. Základem je nový grafenový derivát, díky němuž je senzor nejen přesný a spolehlivý, ale také není citlivý na vlhkost. Využití by mohl najít mimo jiné v teplotních čidlech v průmyslových výrobcích či skladovacích prostorech, kde je potřebný monitoring teplot i na dálku, nebo například v ochranných oděvech.

„Nový materiál jsme vyrobili za použití chemie fluorografenu. Z něj jsme odstranili atomy fluoru a na volná reaktivní místa navázali benzylamin. Právě ten se ukázal jako klíčový pro vývoj teplotního senzoru. Díky této technologii jsme dokázali výrazně snížit nepříznivý vliv vlhkosti, což bývá u podobných zařízení největší problém,“ uvedl jeden z autorů studie publikované v prestižním časopise *Advanced Electronic Materials* Petr Jakubec z CATRIN.

Nový senzor nabízí v porovnání s tradičními senzory významné výhody, zejména

díky jeho vysoké přesnosti. Oproti běžnému platinovému teploměru vykazuje až dvojnásobnou citlivost na změny teplot. U teplotních senzorů je častým problémem, že poskytují různé odezvy v závislosti na změně relativní vlhkosti. Proto se musí například obalit izolační vrstvou, která ale snižuje rychlost odezvy senzoru. „Náš materiál je stabilní a není na vlhkost citlivý. Proto může fungovat v přímém kontaktu s okolím. To znamená, že může přesněji a rychleji měřit teplotu a lépe vyhovuje potřebám moderního průmyslu,“ upřesnil vedoucí týmu Michal Otyepka. Pro výrobu senzoru lze použít levné a rychlé tiskové technologie.

Monitorování a regulace teploty jsou nezbytné v různých prostředích včetně průmyslu, obytných a skladovacích prostor. Poptávka po cenově dostupných, účinných a odolných teplotních senzorech proto roste. (srd)

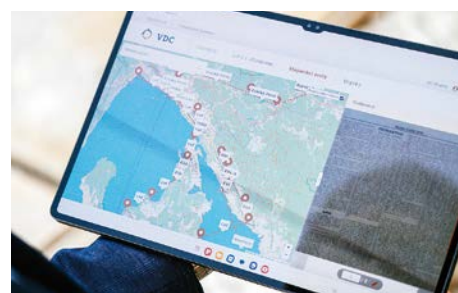
DIGEOCAT & Lib: digitální nástroj pro efektivnější výzkum cestopisných textů

Vědci z Univerzity Palackého ve spolupráci s týmy tří zahraničních univerzit a dalšími partnery nabídnou unikátní multitematický atlas DIGEOCAT & Lib. Obsáhne cestopisy české provenience, jejichž autoři putovali v období od 15. století do roku 1918 do středomořské oblasti.

Program má usnadnit práci vědcům i studentům, zajímavý může být i pro cestovatele a turisty. „Jde o projekt, jehož hlavním cílem je vývoj a realizace prototypické softwarové aplikace pro zefektivnění výzkumu českých cestopisných textů z oblasti Středomoří od 15. století do roku 1918. Tento digitální nástroj badatelům umožní zaznamenávat trasy cestovatelů/cestopisů do digitálních map a současně jednotlivé lokace propojit s vytvořenou digitální knihovnou cestopisných textů prostřednictvím matrice klíčových témat zaměřených na mapování mezikulturního kontaktu. Online aplikaci bude provozovat Moravská zemská knihovna v Brně. Její uživatelé budou moci z cestopisných textů rychle získat informace o mezikulturním kontaktu

prostřednictvím strukturovaných otázek a mapových vizualizací,“ uvedl Jiří Hrabal, hlavní řešitel projektu z katedry bohemistiky Filozofické fakulty UP. Shrnul tak práci, v níž jeho tým využívá i staré mapy, neboť některá místa ze zaznamenaných tras jsou na těch současných už těžko dohledatelná.

Multimediální online atlas má být hotov na sklonku roku 2025. Půjde o digitální knihovnu cestopisných textů dostupnou online, interaktivně propojenou s digitálním multitematickým atlasem prostřednictvím témat zaměřených na mezikulturní kontakt. Na jeho vzniku se podílí i Moravská zemská knihovna v Brně, která poskytuje tým odborníků na digitalizaci literárních památek včetně technické podpory. Důležitými partnery jsou také vědci tří zahraničních univerzit, Università degli Studi di Udine, Universidad de Granada a Sveučilište u Zagrebu. Zásadním partnerem je katedra geoinformatiky Přírodovědecké fakulty UP, jejíž odborníci pracují na programovém zabezpečení atlasu. (map)

Student Janis Bojko získal prestižní cenu European Chemical Society

Cenu European Chemical Society (EuChemS) za nejlepší chemický projekt v mezinárodní soutěži European Union Contest for Young Scientist (EUCYS), která se uskutečnila v polských Katowicích, si odvezl student Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého Janis Bojko. V konkurenci 146 soutěžících do 20 let uspěl s prací Synthesis of new selective-dual inhibitors of cyclin-dependent kinases zabývající se syntézou nových duálních inhibitorů proteinových kináz.

„Bylo mi obrovskou ctí být jen pouhou součástí této velké akce. Hlavním cílem pro mě bylo si celou událost vychutnat a užít. Poznal jsem spoustu skvělých lidí ze všech koutů světa, díky kterým celá soutěž stála za to. Projekty mezi sebou nešlo absolutně srovnávat, a to ani ze stejné kategorie, protože každá problematika byla od sebe diametrálně odlišná,“ uvedl Janis Bojko.

Student oboru Biorganická chemie a chemická biologie se syntézou látek s protinádorovou aktivitou dlouhodobě zabývá ve výzkumné skupině Petra Cankaře z katedry organické chemie. „Zjednodušeně řečeno se jedná o studii zkoumající biologickou aktivitu nových potenciálních

protinádorových léčiv proti akutní myeloidní leukémii (AML). Zabýval jsem se syntézou těchto látek. Všem kolegům, se kterými jsem spolupracoval, patří velké poděkování,“ doplnil Janis Bojko.

Ke skupině Petra Cankaře se připojil v roce 2021 při studiu Gymnázia Františka Živného v Bohumíně. „Janise znám od úplného začátku, kdy k nám na katedru přišel v rámci projektu Badatel. Je vidět, že ho organická chemie nesmírně baví. Je iniciativní a mimo výuku si aktivně vyhledává i krátkodobé stáže na různých výzkumných institucích a v komerčních firmách. Nyní se snažíme připravit inhibitory CDK2, na kterých spolupracujeme s kolegy z katedry experimentální biologie přírodovědecké fakulty a Ústavu organické chemie a biochemie Akademie věd ČR v Praze. To, že uspěl v rámci mezinárodní soutěže EUCYS, nás na katedře velmi potěšilo,“ dodal Petr Cankař. (cho)

Děkujeme, že pomáháte. Rektor ocenil práci dobrovolníků

Deset individuálních a jedno kolektivní ocenění udělil rektor Martin Procházka dobrovolnicím a dobrovolníkům z Univerzity Palackého, kteří věnují svůj volný čas a energii svému okolí a druhým lidem, ať už jde o poskytování pomoci uprchlíkům před válkou, prodej dekorací ve prospěch dětských pacientů v nemocnici nebo třeba podporu studentské komunity. Předávání cen bylo součástí festivalu MEET UP, kte-

rý UP pořádala u příležitosti začátku akademického roku.

Cenu obdržel například Ondřej Němcák z Projektového servisu UP, který se aktivně zapojuje do řady dobrovolnických výzev na univerzitě a mimo jiné se krátce před předáváním vrátil z povodněmi postiženého Jesenicka, nebo Klára Bajtová, předsedkyně studentského spolku KOS z pedagogické fakulty. „Byla jsem překvapená, moc mě

to potěšilo, možná i trochu dojalo, rozhodně ale nakoplo do dalších aktivit. Velmi mě baví spolková činnost, chtěla bych s kolegy dělat co nejvíce akcí, které budou pro studenty ze všech fakult,“ uvedla.

Překvapen byl také Alexandr Zarivnij, který dochází za pacienty na lůžkové oddělení onkologie. „Nevěděl jsem, že za toto vůbec můžu dostat cenu. Impulzem pro mě byla moje babička, která se dvakrát úspěšně utkala s rakovinou. Dožila se krásných 77 let, na konci jí však čekala hemato-onkologická diagnóza. Doprovázel jsem ji na její poslední cestě, trávili jsme spolu čas, ona mi za to děkovala – a já si uvědomil, proč by takovou poslední cestu nemohli mít i ostatní,“ prozradil student lékařské fakulty.

Kolektivní cenu převzali zástupci spolku UP Crowd z přírodovědecké fakulty, a sice za dlouhodobou podporu komunity, aktivní zapojování do univerzitních akcí a popularizaci vědy.

„V dnešní náročné době, kdy jsme vytížení prací nebo studiem, je jednou z nejvzácnějších komodit čas. A pokud je někdo ochoten svůj volný čas a svou energii věnovat ve prospěch někoho jiného, pak myslím, že stojí za to takovou aktivitu ocenit,“ dodal k dobrovolnickým cenám rektor Martin Procházka. (vim)

UP získala v otevřené výzvě Aurory podporu na projekty, letní školy i stáže

S velkým ohlasem napříč univerzitami sítě Aurora se setkala první otevřená výzva, zaměřená na podporu mezinárodní vědecké spolupráce, výzkumných stáží a pořádání letních škol. UP je koordinátorem jednoho ze sedmi podpořených projektů, dalších dvou se účastní jako partner. Dále se bude podílet na organizaci letní školy a vyšle dva studenty na stážu na partnerských institucích. Aurora sdružuje devět evropských univerzit a prezidentem této sítě je nyní rektor UP Martin Procházka.

„Do prvního ročníku výzvy bylo přihlášeno 26 způsobilých projektů. Ty následně hodnotila Vědecká rada (Aurora Research Council), do níž byli z každé partnerské

univerzity jmenováni vědci a vědkyně napříč oborovým spektrem. Výsledky následně schválila Rada prorektorů Aurory pro vědu a výzkum. Na základě hodnocení obou orgánů získalo sedm projektů podporu v celkové výši 104 000 EUR; Univerzita Palackého je zastoupena ve třech z nich,“ říká Marie Jadrníčková, Aurora Research Officer na UP.

Na pozici koordinátora uspěla UP s projektem NUTRIAGE24. Jeho hlavní řešitelka Romana Kláštěrká z fakulty zdravotnických věd bude s kolegy ze španělské Univerzity Rovira i Virgili a Islandské univerzity řešit otázky zdravého stárnutí. Dále je UP partnerem dvou dalších podpořených projektů. Do projek-

tu ETHICAL je zapojena Lucie Macková z přírodovědecké fakulty, jejímž cílem je spolu s kolegy vyvinout komplexní model, který zachycuje migrační toky v rámci Evropské unie. Projekt VALOR-LIGHT se zase zaměří na řešení nepříznivých účinků, které má používání hnojiv a pesticidů při pěstování léčivých rostlin na bylinné produkty a extrakty. Za UP se na něm bude podílet Lukáš Spíchal, vedoucí CATRIN-CRH.

Výzva podpořila také mezinárodní spolupráci při pořádání letních škol. Oběhovému hospodářství v zemědělsko-průmyslovém odvětví se bude věnovat letní škola CIRAGRO, kterou spolupořádá katedra chemické biologie PFF. (mz)

Projekt s tematikou dětské paliativní péče uspěl ve výzvě Nadace rodiny Vlčkových

Fakulta zdravotnických věd v budoucnu rozšíří nabídku předmětů s tematikou paliativní péče. Projekt implementace dětské paliativní péče do výuky, na němž se podílí Ústav ošetřovatelství a Ústav porodní asistence, uspěl v grantové výzvě Nadace rodiny Vlčkových.

Hlavním cílem otevřené výzvy Škola základ péče je prohloubit vzdělávání akademických pracovníků v oblasti dětské paliativní péče (DPP) a podpořit její zavedení do vzdělávacích programů a výuky na vyšších odborných a vysokých školách napříč obory. Oba ústavy se rozhodly zapojit do této výzvy, protože si uvědomují důležitost DPP a její zapojení do vzdělávacích programů. „Naši studenti se v praxi setkávají s dlouhodobě nemocným dítětem a jeho rodinou. Proto je nezbytné, aby naši studenti věděli,

jaké potřeby tyto děti a jejich rodiny mají. Zároveň jak v této situaci správně komunikovat a jak pečovat o pacienta a jeho rodinu,“ uvedla koordinátorka projektu Lenka Štureková.

V současnosti má fakulta zdravotnických věd v nabídce předmětů jen jeden, který se zabývá problematikou DPP, a dva předměty týkající se paliativní péče pro dospělé. „Schválený projekt se primárně zaměřuje na zvýšení kompetence akademických pracovníků v oblasti dětské paliativní péče absolvováním několika vzdělávacích kurzů. Následně budou tyto poznatky implementovány do již probíhajících tří předmětů na Ústavu ošetřovatelství a také do nových předmětů, z nichž dva vzniknou na Ústavu porodní asistence a jeden na Ústavu ošetřovatelství. Zároveň je naším cílem

zvýšit dostupnost literatury o této problematice,“ přiblížila Lenka Štureková. Studenti, kteří dané předměty absolvují, získají cenné a potřebné informace, které jim následně pomohou v klinické praxi při zvyšování kvality života rodin s dlouhodobě nemocným dítětem. (dkr)

jazykové okénko

Možná nás k tomu vede také naše vlastní zkušenost ze školy, kde se každý občas potýkal s pravopisem nebo s rozbohem věty. Obtížnost jazyků je ale věc relativní – čeština bude třeba pro Číňana opravdu velkým oříškem, jistě větším než třeba barmština, která je s čínštinou příbuzná a funguje na podobných principech. A pro nás je například jednodušší učit se anglicky než čínsky, a to i přesto, že anglická gramatika je v určitém ohledu složitější než čínská.

Na tom, že čeština je obtížný jazyk, dokonce i pro jiné Slovany, však přece jen něco je. Tak třeba skloňování podstatných jmen v češtině potřebuje celkem 38 různých koncovek, což je ve slovanském kontextu mírný nadprůměr. Jenže taková slovenština má těch koncovek 49, tedy podstatně víc. Ale obtížnost jazyků, tedy jejich skloňování, se odvíjí od toho, jak pravidelná je v konkrétním jazyce distribuce koncovek. V tomto ohledu se čeština jeví opravdu jako strašidelná – myslím tedy pro toho, kdo se jí učí jako cizímu jazyku. V češtině je totiž obvyklé, že jedna a táž koncovka má nezřídka několik různých gramatických významů, a naopak formálně různé koncovky mají často jeden a týž gramatický význam. O něco přehlednější slovenština je v tomto ohledu k cizincům trochu milosrdnější.

Výjimečně se může stát, že se i rodilý mluvčí diví, jak se v jeho vlastním jazyce něco skloňuje. Uvedl bych příklad – je to skloňování jmen typu *Smetanovo nábřeží*. Prvních několik pádů člověku jde, jako když bičem mrská – *Smetanovo nábřeží*, bez *Smetanova*, dále *Smetanovu nábřeží*, vidím *Smetanovo nábřeží*. Ale pak přijde šestý pád – určitě se shodneme na tom, že lze bydlet například *na Smetanově nábřeží*. Ale co takhle *na Smetanovu nábřeží*?

Odpověď je, že šestý pád jednotného čísla má u přídavných jmen typu *Smetanovo* dvojí podobu – můžeme spisovně říct nebo napsat *na Smetanově nábřeží*, ale také *na Smetanovu nábřeží*. Možnost zvolit si jeden ze dvou tvarů platí tehdy, pokud se přivlastňovací přídavné jméno pojí s podstatným jménem mužského nebo středního rodu. Historicky jsou takové věci dobře vysvětlitelné, ale současný uživatel se na takové věci opravdu musí zeptat. A za zeptání nic nedá – pokud se člověk obrátí telefonicky na jazykovou poradnu Ústavu pro jazyk český AV ČR a nežádá písemnou odpověď, konzultace je zdarma.

Je skutečně velikou otázkou, jak by měl člověk posuzovat složitost jazyků. A vůbec je otázkou to, zda můžeme říct, že některé jazyky jsou složitější než jiné. Myslím, že i my Češi jsme přesvědčeni o tom, že náš jazyk patří spíše k těm složitějším.

Ondřej Bláha
jazykovědec, FF UP

Autorův pořad *Okolo češtiny* vysílá Český rozhlas Olomouc každé úterý v 9:45 a 14:45.

Eliška Zgarbová:

Je důležité, abychom my vědci dokázali jednoduše vysvětlit, co a proč děláme

Mluvit o složitých věcech srozumitelně není jednoduché. Zvláště, když se jedná o vědu. Ví to i čerstvá absolventka Přírodovědecké fakulty UP a loňská stipendistka Nadačního fondu UP Eliška Zgarbová, která se v národním finále mezinárodní soutěže FameLab umístila na skvělém třetím místě. Porotu zaujala svou prací Farmers' Market: Freshly Grown Human Intestine zaměřenou na technologii organoidů, pomocí kterých lze zkoumat střevní záněty. Organoid je miniaturizovaná a zjednodušená verze orgánu vyráběná v laboratorních podmínkách, která vykazuje realistickou mikroanatomii.

— Jak je těžké propagovat vědu během časového limitu?

Nejtěžší pro mě určitě bylo právě dodržení stanoveného časového limitu. Tři minuty skutečně není mnoho času na to, aby člověk detailně vysvětlil vědecký problém, kterým se zabývá. Můj první pokus trval téměř dvojnásobek času. Používala jsem také velké množství technických výrazů. Dalo velkou práci výstup zkrátit a zjednodušit tak, aby původní myšlenka zůstala zachována. A hlavně aby posluchači po mém vystoupení pochopili nejenom to, co v laboratoři dělám, ale také proč je to důležité a jakým způsobem může můj výzkum ovlivnit jejich vlastní život.

— Co bylo tím hnacím motorem?

Největší motivací pro mě bylo jakési „vystoupení z komfortní zóny“ a překonání

sama sebe. Ještě před pár měsíci bych nikdy neřekla, že se do této soutěže někdy přihlásím. Natož tak, že se probuji až do národního finále, a dokonce budu oceněna třetím místem. Dá se říct, že jsem chtěla otestovat sama sebe a posunout své hranice. Tento formát soutěže je totiž úplně jiný, než jakým stylem běžně svůj výzkum prezentuji. Také jsem se chtěla zlepšit v oblasti komunikace vědy a zapracovat na svých prezentačních schopnostech a řeči těla. Jelikož když něco prezentuji, běžně mávám rukama jako helikoptéra a bezcílně chodím ze strany na stranu. Pro finalisty byl připraven certifikovaný kurz MasterClass vedený zkušenými lektory, kde mi bylo umožněno zlepšit se i v tomto směru.

— Proč je důležité popularizovat vědu?

Myslím si, že je velmi důležité, abychom my jako vědci uměli jednoduše a lidsky vysvětlit, co děláme a co vlastně zkoumáme, rozmanitému spektru posluchačů – od odborníků přes kamarády a členy rodiny až po širokou veřejnost. Především těm, kteří v laboratoři nikdy nebyli a je pro ně těžké si představit, jak takový výzkum vlastně vypadá. Jako jeden z cílů popularizace vnímám také šanci probudit v posluchačích zájem o vědní obory. Věda je všude kolem nás, a pokud chceme, aby naše okolí vědělo, co vlastně v laboratoři děláme, je potřeba umět to správně a stručně vysvětlit. Což může občas představovat problém.

Eliška Zgarbová (* 1994)

Nejprve na přírodovědecké fakultě studovala obor Biotechnologie a genové inženýrství, v doktorském programu se věnovala molekulární a buněčné biologii, konkrétně vlivu derivátu na aktivity Aryl uhlovodíkového receptoru (AhR) v prostatických liniích. V roce 2023 se stala celkovou vítězkou jubilejního dvacátého ročníku Studentské vědecké soutěže O cenu děkana na přírodovědecké fakultě, na které se prezentovalo devět desítek soutěžících.

FameLab

Stand-upová vědecká soutěž, kterou v České republice od roku 2011 pořádá organizace British Council. Soutěžní klání má kořeny v Anglii a má za cíl najít nové talenty v oblasti popularizace vědy. Do letošního národního finále postoupilo devět soutěžících. Měli tři minuty na to, aby porotě i obecnostu vysvětlili své vědecké téma bez použití audiovizuální techniky.

text: Šárka Chovancová
foto: Katrin Stark

Marie Pražáková: Popularizační soutěže jsou pro mě výzvou

Je studentkou doktorského studijního programu Anorganická chemie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého a stipendistkou Nadačního fondu UP. Marie Pražáková se kromě profesní dráhy systematicky věnuje i popularizaci vědy. V letošním roce uspěla v českém finále mezinárodní soutěže Falling Walls Lab, kde získala třetí místo a zároveň Cenu publika.

„Jsem moc ráda, že jsem mohla svoji vědeckou práci prezentovat ve finále a veřejnosti velice stručně představit jeden z největších projektů, na kterém pracuji. Je zaměřen na theranostické sloučeniny obsahující mangan, kdy kombinuji potenciální kontrastní látku (jednotku obsahující mangan) a cytostatikum obsahující jiný kov, např. platinu (jednotku, která má léčit/ničtí rakovinné buňky). Pořád nevěřím tomu, že prezentace porotu i publikum tak zaujala a získala jsem díky tomu třetí místo a zároveň Cenu publika,“ svěřila se Marie Pražáková.

Studentka přírodovědecké fakulty se stala stipendistkou Nadačního fondu UP v roce 2020 a důvěru správní rady fondu

získala opakovaně. Fond její aktivity podpořil v roce 2022 i o dva roky později. Zúčastnila se francouzské soutěže Ma thèse en 180 secondes a národního finále mezinárodní soutěže FameLab. Široké publikum dokázala zaujmout i letos, kdy získala třetí místo a Cenu publika v českém finále soutěže Falling Walls Lab.

„Vystoupit z komfortní zóny není snadné. Věděla jsem o sobě, že mám velké meze-ry v projevu a že při přednášení jsem ve velkém stresu. Chtěla jsem působit sebejistěji, umět svou práci vysvětlit rodičům a při prezentaci nepoužívat chemický žargon, protože by mě nikdo nepochopil. Také jsem dost paličatá a mám ráda výzvy. Když se tedy naskytla možnost přihlásit se do nějaké soutěže zaměřené na komunikaci vědy, tak jsem do toho šla,“ prozradila doktorandka.

Marie Pražáková je i absolventkou unikátního univerzitního programu zaměřeného na rozvoj kompetencí v oblasti leadershipu Leadership matters!. Pravidelně se zapojuje do dalších univerzitních aktivit, jako jsou Dny otevřených dveří, Přírodovědný jarmark, Noc vědců či vzdělávací

akce Kariérního centra a Nadačního fondu UP. „Popularizace vědy je potřebná, aby i lidé kolem mě pochopili, proč jsou vědci a jejich projekty důležité. Srozumitelné vysvětlení by mělo veřejnosti ukázat budoucí možnosti vědeckého pokroku i to, jaký bude mít práce vědců přínos pro ně samotné a proč tedy má smysl vědu více podporovat,“ dodala studentka.

Mezi deset nejlepších účastníků se zařadil také Riccardo Fusco, student Ústavu molekulární a translační medicíny Lékařské fakulty UP, který působí ve výzkumné skupině Inovativní chemie v CATRIN UP.

Falling Walls Lab

Mezinárodní soutěž se pod záštitou Německé akademické výměnné služby (DAAD), Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v ČR a Národní technické knihovny konala v letošním roce podeváté. Soutěž je určená pro studenty, mladé vědce či inovátory, kteří na soutěži anglicky prezentují svůj výzkumný záměr, byznys plán nebo občanskou iniciativu publiku a odborné porotě.

osobnost

text: Martin Višňa
foto: Jakub Čermák

Arcibiskup Josef Nuzík: Těší mě, jak se teologická fakulta rozvíjí

Tahle fakulta je boží. S tímto mnohoznačným mottem Cyrilometodějská teologická fakulta UP pracuje již několik let nejen ve vztahu k uchazečům o studium. Zatímco expresivní význam naplňují zajímavé moderní studijní programy a aktivity akademické obce, na to, aby byla fakulta boží i v původním významu slova, dohlíží v pozici velkého kancléře olomoucký arcibiskup Josef Nuzík.

Velký kancléř je garantem fakulty z církevního hlediska a mimo jiné zprostředkovává komunikaci s Kongregací pro katolickou výchovu v Římě. „Mým hlavním úkolem je koordinovat a hlídat, aby se z fakulty nevytrácel duchovní rozměr, aby nauka, kterou fakulta předkládá, nebyla o Bohu bez Boha,“ přibližuje Josef Nuzík. „Konkrétně to znamená například to, že začínáme akademický rok společnou modlitbou, kdy prosíme, aby čas, který vyučující a studenti spolu prožijí, nesl dobré ovoce. Modlitbou a poděkováním rok i uzavíráme. Jako velkému kancléři mi skládá vyznání víry děkan, také mi vedoucí kateder

představují nové vyučující, zejména pokud jde o teologické obory. Jsem členem vědecké rady fakulty.“

Slovo velkého kancléře je na fakultě zásadní. Pokud by mu například byl představen kandidát s názory, které se vzdalují katolickému učení, má právo, dokonce povinnost říci ne, neudělit kanonickou misi. Stejně tak k němu míří případné stížnosti.

S tím, jak se fakulta rozvíjí, je však arcibiskup Nuzík spokojený. „Nesmírně si vážím všeho, co se podařilo vykonat. Těší mě například online studium teologie, moderní způsob nauky, který na trhu chyběl a oslovil velké spektrum zájemců. Máme tu sociální práci a také velice pěkný obor zaměřený na mediální komunikaci. Ukazuje se, že teologická fakulta ve svazku univerzity dotváří některé vědní oblasti, a jak to vnímám, přidává jim tu duši,“ říká s tím, že fakulta má v arcidiecézi významnou úlohu.

„Každá instituce pro to, aby byla nejen moderní, ale i zdravá a živá, potřebuje na-

ukový základ. A teologická fakulta lidem víru představuje ve srozumitelné podobě, v tom ji vidím jako neocenitelného pomocníka pro nás biskupy. Ostatně často zkušeností a znalostí odborníků z fakulty využívám,“ dodává arcibiskup.

S olomouckou teologickou fakultou je přítom spjat nejen v poslední době jako velký kancléř. Je i jejím absolventem. Na kněžství se začal připravovat na podzim 1989 na tehdy ještě jediné teologické fakultě v Litoměřicích, po roce však mohl přestoupit na obnovenou fakultu v Olomouci, což jako rodák ze Strání na Uherskohradištsku uvítal. „Velmi rád na tu dobu vzpomínám. Najednou jsme byli plnohodnotnou součástí univerzity, přijímali nás mezi sebe studenti ostatních fakult, mohli jsme mít titul. Jsem rád, že Univerzita Palackého do svého svazku teologickou fakultu přijala, věřím, že to bylo i díky osobnostem mých předchůdců a také jednotlivých rektorů, kteří vnímali, že univerzita je úplná, když je její součástí i věda o Bohu,“ uzavírá Josef Nuzík.

Pomáhali jsme tam, kde ničila velká voda

Pomáháme. I když jsme univerzita, a především učíme a zkoumáme, nezapomínáme na svět, jehož jsme součástí. Když se prohnalo jižní Moravou tornádo, když zemi ochromil covid, když byla napadena Ukrajina a bylo třeba postarat se o tisíce uprchlíků, byli jsme u toho. Když tedy sever Olomouckého a Moravskoslezského kraje zasáhly zničující povodně, Dobrovolnické centrum UP ve spolupráci s Olomouckým krajem a jeho krizovým štábem začalo ihned mobilizovat každého, kdo by byl ochoten pomoci: studenty, zaměstnance, veřejnost.

Stovky lidí týden co týden nasadaly do speciálních autobusů i vlastních aut a vydá-

valy se na sever od Olomouce, aby pomohly. Pod koordinační velení olomoucké univerzity se přidaly i další vysoké školy. Mezi prvními Univerzita Karlova, ČVUT nebo Masarykova univerzita. Hodily se všechny profese a každá ruka. „Na začátku šlo například o mapování potřeb postižených domácností, což byl úkol pro sociální pracovníky, kterým pomáhali naši studenti sociální práce. Sháněli jsme také tlumočníky do polštiny. Někteří naši dobrovolníci pomáhali krizovým interventům, třeba studenti psychologie s kurzy krizové intervence. Další byli k ruce krizovým manažerům obcí a pomáhali s koordinací na místě.

Nejvíce byli pak potřeba ti, kteří se věnovali nejrůznějším pracím při odklízení škod. Pomáhali jsme ve veřejném prostoru i v domácnostech, kam naše dobrovolníky vyslali právě koordinátoři v obcích. Změnili jsme i náplň zaměstnaneckého dobrovolnického dne a naši kolegové a kolegyně vyrazili na pomoc na Jesenickou,“ říká Vladimíra Sedláčková, manažerka DC UP. To byla jedna z důležitých podmínek: Zachovat chladnou hlavu a práci koordinovat se všemi zúčastněnými: obcemi, hasiči a dalšími pomáhajícími organizacemi. „Všichni, kdo pomohli, byli skvělí a já jim ze srdce děkuji,“ dodává manažerka DC UP.

Dobrovolnické centrum
Univerzity Palackého

Univerzita na cestách: Colours of Ostrava

Univerzita Palackého je neodmyslitelně spojena s Olomoucí. Někdy se ale vydá na cesty za hranice regionu, aby se představila zájemcům z jiných koutů země. Ukazuje nejen, co je možné u nás studovat, kde bydlet a kde se bavit, ale představuje i zajímavé osobnosti z řad akademiků. Jednu takovou mimořádnou příležitost k prezentaci naší alma mater a Olomouce jako univerzitního města nabídl letos jeden z největších tuzemských festivalů Colours of Ostrava.

Po čtyři dny si mohli návštěvníci akce užít bohatý program v univerzitní Relax & Info zóně i diskuzní scénu na Envision Stage. Právě jednodenní debatní blok byl vyvrcholem prezentace univerzity v Ostravě. Na scéně se postupně před zaplněný sál postavilo pět mluvčích zastupujících pět fakult – Petra Gaul Aláčová z fakulty zdravotnických věd, Ivana Fellnerová z přírodovědecké fakulty, Michael Kohajda z právnické fakulty, Petr Baďura z teologické fakulty a Hynek Melichar z filozofické fakulty. Pětice věd-

ců a vědkyň mluvila na téma Dech jako klíč k našemu zdraví, Evropská bezpečnost v nebezpečném světě, Paměť, emoce, antidepresiva a drogy: za vším hledej neuron, Životní styl českých teenagerů v datech od (A)lkoholu po (Zzz)pánek, Pravda a alternativní pravda pohledem práva. O zájmu návštěvníků vypovídaly i diskuze s mluvčími, které se mnohdy protáhly i na hodinu po konci jejich vystoupení. Pauzy mezi bloky doplnila science show v režii Pevnosti poznání Přírodovědecké fakulty UP.

text: Ivana Pustějovská, Egon Havrlant
foto: Jakub Čermák

rozhovor

Lucie Plíhalová: Ve vědě vás neúspěch nesmí odradit

„Zvídavost,“ vypálí bez rozmyšlení odpověď na otázku, jaká vlastnost je důležitá pro vědce. „A trpělivost,“ dodává. Ví, o čem mluví. Ve světě vědy se totiž dokázala prosadit. Věřila si, a i když se jí některé věci nedařily hned, nenechala se odradit. Docentka přírodovědecké fakulty, vedoucí katedry chemické biologie, prorektorka pro vědu a výzkum Univerzity Palackého. Především ale dáma, která když mluví o „své“ chemii a biologii, tak dokáže posluchače během chvilky přimět dívat se na svět jejíma očima. Jak fungují rostliny? Proč rostou a proč ne? Jak zvládají sucho? Dorozumívají se? A co se od nich můžeme naučit? Svět otázek a odpovědí Lucie Plíhalové. „Vždycky mě zajímalo, jak věci fungují,“ říká a vzpomíná, jak se na základní škole jako jedna z mála hlásila do fyzikálních a chemických kroužků. Jak to v kabinetech vonělo, jak to bylo tajemné a lákavé zároveň.

— Proč je pro vás věda tak fascinující?

Zajímá mě svět. Už od mala jsem hodně četla, protože jsem chtěla vědět, jak funguje lidské tělo, rostliny, zvířata. Dokázat nauknout dovnitř a pochopit všechna proč a jak. Co spolu musí chemicky zreagovat, abychom tak krásně fungovali a mohli tady spolu třeba mluvit. Vždyť taková bytost, jako je člověk, nebo i zvíře, rostlina, je hotový zázrak. Zvláště rostliny mě fascinovaly vždycky. Jsou to velmi staré organismy. Existují v různých podobách stovky milionů let. Měly tak spoustu času na to „vymyslet“, jak zvládnout přežít, jak zmírnit stres. Musely se naučit poradit si, protože na roz-

díl od člověka se nemůžou přemísťovat, odstěhovat se do lepších podmínek. Dokázaly se adaptovat na změny teplot, nedostatek vody. A to v době klimatické změny řešíme i my lidé. Jen těžko zvládneme stresové a zátěžové situace, které přináší její dlouhodobé výkyvy počasí, ničí nás extrémní horka. Podívejte se kolem sebe. Nejsme už všichni ani stoprocentně zdraví, užíváme různé léky a doplňky a ta adaptace je pro nás těžká.

— Takže nás mohou inspirovat právě ty rostliny?

Když přednáším studentům v prvním ročníku Chemii pro biology II, máme za okny posluchárny stromy. Ukazuju jim je a říkám: Ony spolu mluví, komunikují, třeba pomocí obyčejné glukózy. Studenti se na mě dost nevěřičně dívají. Myslím, že je nesmírně důležité, abychom nezapomínali, že rostliny kolem nás jsou živé a že některé z jejich vlastností či schopností mohou být inspirací i pro naše životy. Třeba že se dokážou podpořit v době krize. K pochopení všech procesů, které se v jakémkoli organismu odehrávají, a všech elementů, které v něm jsou a ve výsledku spolu ladí v dokonalé harmonii, je ideální právě chemie. Chemická biologie, které se věnuju já, je moderní interdisciplinární obor. Jedna definice říká, že je to „zkoumání biologických systémů pomocí chemických nástrojů“. Zjednodušeně řečeno, zkoumáme to, co je živé, po stránce chemie. Právě tak by se mi líbilo více i vzdělávat studenty – interdisciplinárně, aby nebyli „jen“ chemici nebo „jen“ biologové, aby vnímali svět kolem sebe jako celek.

Lucie Plíhalová (* 1978)

Vystudovala anorganickou chemii na Přírodovědecké fakultě UP, kde v roce 2007 získala také Ph.D. z Chemie, v roce 2019 pak habilitovala v oboru Zemědělská chemie na Mendelově univerzitě v Brně, kde získala titul docentka. Od počátku své profesní kariéry pracuje na PŘF UP jako vědkyně i pedagožka, v současné době vede katedru chemické biologie a od roku 2022 je také prorektorkou UP pro vědu a výzkum. Spolupracuje s univerzitami v USA, Itálii či Litvě. Odborně se zaměřuje na organickou syntézu látek odvozených od rostlinných hormonů a s nimi související výzkum biologických mechanismů uplatnitelných v zemědělství, medicíně nebo kosmetickém průmyslu. Zabývá se také vlivem regulace růstu užitkových plodin na jejich výnos, kvalitu a odolnost proti stresu v souvislosti s klimatickou změnou. Je spoluautorkou řady odborných publikací, řešitelkou či spoluřešitelkou několika výzkumných grantů MŠMT a GA ČR a členkou týmu projektů TA ČR i projektu OP JAK Špičkový výzkum TANGENC: Nové poznatky pro plodiny nové generace.

— Váš obor může mít vliv na život nás všech, třeba tím, že se podaří vypěstovat odolnější plodiny a předejdeme tomu, že lidstvo vyhladoví. Jak ale takový výzkum prakticky vypadá? Jak donutíte rostlinu, aby byla odolnější?

Máme nějaké elementární informace z literatury, ty určitě znáte i vy. Například že když pěstujete rostliny na zahrádce a chcete, aby lépe prospívaly, dodáte jim dusík a podpoříte tak růst zelené hmoty. Když přidáte fosfor, pomůžete růstu kořenů a celkovému zdraví rostliny, a když dodáte draslík, podpoříte kvetení, zrání plodů a zvýšíte celkovou odolnost proti chorobám a škůdcům. To jsou ale opravdu jen elementární informace, které stačí vám, ať máte dobrou úrodu. My vědci se ale musíme ptát, proč se to děje. Proč ta rostlina „vyrobí“ tu hmotu tak snadno. A tak ji studujeme v jednotlivých fázích vývoje a poznáváme látky, které ji tzv. regulují. Je to fascinující, protože rostliny sice vypadají jednoduše, ale jsou to dost složité organismy. Stejně jako v nás lidech i v nich existují tisíce látek, které mají různé regulační funkce. A stačí třeba jen stopová množství malých chemických molekul a vývoj rostliny se změní. Je to, jako když si například vezmete nějakou látku a ta vám zrychlí srdeční tep. Stejně tak to funguje u těch rostlin.

— Takže ta rostlina jakoby sama se sebou komunikuje? Mám si představit nějakou rostlinnou samomluvu?

Raději mluvmе o komunikaci chemické, která se děje v rámci té rostliny. Například jakým způsobem se má vyvíjet její kořen, aby se v době velkého sucha dostala k vodě. Nebo co musí udělat, když šel někdo kolem a kousek jí ulomil. Je to její konec, nebo tu část dokáže nahradit? Rostlina si vysílá signály, které zprostředkovávají malé chemické molekuly. Právě těmi se zabýváme. Máme štěstí, protože jsme mohli navázat na dobrou práci Laboratoře růstových regulátorů, což je společné pracoviště naší fakulty a Ústavu experimentální botaniky Akademie věd, kde se kolegově řadu let zabývají funkcí takových signálních molekul. Zjednodušeně řečeno my chemici pak zkoušíme k takovým molekulám „něco“ přidat, nebo naopak ubrat a pozorovat, zda stále ještě fungují jako signální, tedy že předávají danou informaci, nebo signalizují něco jiného. Chcete například, aby rostlina víc kvetla nebo měla víc odnoží a větší výnos. Je to aktuální téma, protože světová populace roste a zajistit pro všechny do budoucna dostatek potravin vůbec nebude

jednoduché. V této problematice je právě chemická biologie krásně uplatnitelná.

— Co se můžeme naučit od rostlin i my laici?

Třeba to, že rostliny nemají tolik možností jako my lidé, co budou přijímat. Jsou na jednom místě, když zaprší, mají vodu, vezmou si nějakou látku z hnojiva nebo půdy, které jim dáme. A dokážou s tím vyžít. Řízení jejich organismu je velmi promyšlené, když ty procesy sledujete, je to velmi uklidňující. Oproti tomu my našemu dokonalému stroji moc nepomáháme. Zpracované potraviny mají stovky složek, bereme léky, sypeme do sebe potravinové doplňky a divíme se, že naše tělo, ten perfektní organismus, je zmatené a neví, co má dělat. Ve výsledku nás zabijí blahobyt, v němž žijeme. Pojdme si vzít ze světa rostlin tu jejich stabilitu a uměřenost. Bojím se ale, že na to ještě zatím nejsme zralí.

— Jak to myslíte?

Nestiháme. Stále jsme v běhu a jen tak si sednout, dívat se kolem a poučit se z rostlin, které jsou kolem nás, na to nemáme čas. Musíme jen věřit, že až si čas najdeme, budou kolem nás stále ještě nějaké rostliny.

— Věda je velmi konkurenční prostředí. Týmy po celém světě se věnují i podobnému výzkumu. Je vůbec šance se odněkud z Olomouce prosadit?

Šance určitě je a nám se hodně věcí podařilo a daří. Myslím, že je dobře, když se zkoumá nějaké konkrétní téma v různých mezinárodních komunitách, protože se tak zvyšuje množství informací, s nimiž můžeme dál pracovat. V dnešním moderním světě nedokážete bádát a objevovat sama, je to týmová práce. Věda nezná žádné bariéry, ani jazykové, ani národní. Jde o to, dobrat se společně k výsledku, přinést informaci a v rámci komunity ji rozšířit. My chemičtí biologové připravujeme i různé tzv. nástroje pro základní výzkum. Jeden příklad za všechny – připravujeme isotopicky nebo fluorescenčně značené molekuly, aby se dal sledovat metabolismus v rostlině nebo v člověku. Je skvělé, když zjistíme, že takový námi vyrobený nástroj někdo použije. Že slouží a nebyla to jen konstrukční chemie někam do šuplíku. Nejde o to se proslavit, radost je v tom objevit něco nového a zjistit, jak věci fungují.

— Výzkum je běh na dlouhou trať. Není to depresivní, když se člověku nedaří?

Je pravda, že když se úspěch dlouho nedostavuje, může vás přepadnout splín. Když se o něco pokoušíte popatnácté a ono to nevychází, tak to opravdu člověka demotivuje.

— Ale co s tím?

Jdete znovu do laboratoře. Musíte si všechno znovu promyslet a podívat se na problém z jiné perspektivy. Změnit podmínky. Prostě znovu a znovu. Horší splín nastává, když se vám to po měsících práce povede udělat tak, jak jste si to na papírku nebo na počítači namalovali. A ono to nefunguje. Sedíte a přemýšlíte, co je špatně, když bylo všechno tak perfektně vymyšlené a namodelované.

— Takže se nenechat odradit?

Přesně, a nebát se překračovat komfortní zónu. Protože to, co je napsané v učebnici, je fajn. Ale pro vaši práci je to jen výchozí bod. Nesmíte se bát vystoupit ze zavedeného rámce. Protože když uspějete, tak ta radost je nesmírná. A i když cesta k ní je dlouhá, stojí za to. Věřte mi. Neúspěch v chemii neznamena konec.

— Kde jste nejraději? V laboratoři, na pokusném poli? Kde to pro vás jako vědkyni je největší dobrodružství?

V mé hlavě. Moc ráda přemýšlím nad tím, co budeme zkoumat, jak by to mohlo fungovat, k čemu to využít. Vlastně si vymýšlím takové malé příběhy. To je pro mě ten pravý adrenalin.

— Taková soukromá laboratoř v hlavě.

Tak nějak. A pak mě vždy bavilo dělat úplně nové molekuly.

— Co to znamená?

Nastudujete si, jaké prvky je možné spojit dohromady, aby vytvořily konkrétní strukturu, nakreslíte si to, a pak to můžete zkusit v baňce vyrobit. To mě baví.

— Kdybyste se dnes znovu rozhodovala, jaký obor zvolíte, a věděla, kolik neúspěchů ta práce obnáší, znovu by to byla chemie?

Stoprocentně. Je exaktní i kreativní zároveň. Je to svět, který má jasná pravidla, kde můžete to, co potřebujete, změřit. Ale současně máte prostor pro vaši invenci. Jako když malujete obraz. Barvy na paletě jsou vlastně stále stejné. Ale jak je použijete, co z nich dokážete vytvořit, to je jen a jen na vás.

Nové CD spojilo čtyři univerzitní sbory čtyř národů

Mezinárodní projekt Visegrad Choral Bridges III – Folklore Inspiration, financovaný Visegrádským fondem, propojil během posledního roku čtyři univerzitní sbory ze

Slovenska, Polska, Maďarska a České republiky, kterou reprezentoval Smíšený komorní sbor Ateneo Univerzity Palackého. Sbory si daly za cíl oslavit a zachovat bohatství národních folklorních tradic visegrádského regionu. Vedle závěrečného koncertu v olomouckém Červeném kostele vzniklo také CD, které obsahuje společnou nahrávku sborových úprav lidových písní v původních jazycích všech zúčastněných zemí, kterou řídili sbormistři jednotlivých sborů. Nahrávku si lze zdarma poslechnout na YouTube kanále sboru Ateneo. (ipu)

Pamětní medaile UP pro Berndta Herzogenratha

Za dlouholetý odborný a lidský přínos Filozofické fakultě UP i městu Olomouc obdržel Pamětní medaili Univerzity Palackého Bernd Herzogenrath. Literární a filmový vědec a zároveň výjimečný pedagog z německé Goethovy univerzity ve Frankfurtu nad Mohanem medaili převzal v Kapli Božího Těla UC UP z rukou Jana Stejskala, děkana FF UP. (map)

Zahájeno!

Cimbálovka, balkánské rytmy, workshopy studentských spolků a univerzitních pracovišť, předání cen rektora dobrovolníkům a mnoho dalšího. Zkrátka obří porce zábavy i informací, to vše na nádvoří Zbrojnice (ale nejen tam). Tak vypadal festival MEET UP, kterým univerzita pravidelně zahajuje akademický rok a vítá nové studenty. (ipu)

Opakované začátky

Už téměř 80 let lze v univerzitní Olomouci studovat dějiny umění, architektury a památkové péče. Obor, který to především za minulého režimu neměl jednoduché a o své místo na univerzitě musel často bojovat. Nahlédněte do jeho spletité historie díky obrazově bohaté a osobité kronice Opakované začátky, která přináší poutavé svědectví doby s přesahem daleko za hranice Olomouce. Kniha z dílny katedry dějin umění FF UP vyšla ve Vydavatelství UP. (tof)

Nadační fond UP letos podporuje jedenáct talentovaných studentů

Přes 1,1 milionu korun rozdělí Nadační fond UP svým letošním stipendistkám a stipendistům na podporu jejich vědecké práce. Podpoření se budou věnovat vývoji nových léků na tuberkulózu, designu ergonomických kompenzačních pomůček pro hudebníky nebo studiu mezináboženských vztahů v západní společnosti. „Jsem přesvědčen, že tato stipendia jsou velkou nadějí nejen pro univerzitu,“ uvedl rektor Martin Procházka. Podpoření studenti: Nina Kadášová (LF, PŘF), Aneta Ottová (FZV), Marie Prazáková (PŘF), Barbora Štefková (PŘF), Jan Chasák (PŘF), Jozef Kristek (PŘF), Markéta Fuksová (PŘF), Oleksandr Prystopiuk, (PŘF), Sára Filipová (PŘF), Petr Mocek (CMTF, FTK), Nika Tótová (CMTF). (vim)

Student teologické fakulty natočil dokument o podnikatelské rodině Löw-Beer

Část osudů rodiny Löw-Beer, která se významně podílela na rozvoji zejména textilního průmyslu na Moravě, přibližuje v krátkém dokumentu student Cyrilometodějské teologické fakulty UP Martin Saifrt. Snímek v kulisách někdejší rodinné továrny v Brněnci, která je spojena i s působením Oskara Schindlera, vznikl při plnění studijních požadavků na program Etika a kultura v mediální komunikaci. „Nejen že tato rodina patřila k významným textilním magnátům v monarchii a později v Československu, ale také udávala technologické a sociální trendy. Vytvářela nové technologie a svým zaměstnancům poskytovali nadstandardní péči, když měli propracovaný sociální systém, stavěli školy pro děti zaměstnanců, a dokonce jim zajišťovali spojení na důchod,“ uvedl Martin Saifrt, kterého k tématu inspirovala divadelní hra o Löw-Beerech a jejich továrně v Brněnci a vzpomínka na knihu Thomase Keneallyho Schindlerův seznam. (vim)

la k významným textilním magnátům v monarchii a později v Československu, ale také udávala technologické a sociální trendy. Vytvářela nové technologie a svým zaměstnancům poskytovali nadstandardní péči, když měli propracovaný sociální systém, stavěli školy pro děti zaměstnanců, a dokonce jim zajišťovali spojení na důchod,“ uvedl Martin Saifrt, kterého k tématu inspirovala divadelní hra o Löw-Beerech a jejich továrně v Brněnci a vzpomínka na knihu Thomase Keneallyho Schindlerův seznam. (vim)

Vyhrň rukáv

Jsou různé oblasti života, v nichž se můžeme vzájemně měřit a snažit se zvítězit. Jedna je ale prospěšnější než ty ostatní. Je to bezplatné darování krve a krevní plazmy. Přesně o tom je souboj fakult Vyhrň rukáv. Studenti a zaměstnanci mohou udělat dobrou věc a zapojit se do soutěže za svou fakultu až do začátku prosince. Je to další akce, kterou univerzita kromě tradičního týdne Daruj krev s rektorem! na začátku semestru podporuje dárcovství krve. (ipu)

International Haná

Propojování kultur, seznamování se s různými zvyky i tradicemi. To vše nabídl festival International Haná, který organizovaly společně Welcome Office Univerzity Palackého a Arcidiecézní charita Olomouc. „Dlouhodobým cílem podobných aktivit je vytvořit nejen na univerzitě, ale v celé Olomouci otevřené společenství, kde se budou různé národy cítit vítány a zároveň se stanou součástí jak univerzitní, tak místní komunity. Snažíme se zapojit cizince žijící v Olomouci do dění ve městě a vytvořit prostředí, kde se mohou inspirovat, bavit se a cítit se podporováni. Zároveň chceme místním ukázat, že cizí kultura nemusí znamenat nebezpečí, ale naopak příležitost k poznání a rozvoji,“ uvedla Alena Vyskočilová z WO. Festival představil na nádvoří Zbrojnice pestrý program, který zahrnoval mezinárodní hudební vystoupení, ochutnávky světové kuchyně, interaktivní workshopy i vědeckou show. (ipu)

Filmouka je nejkrásnější dětskou knihou veletrhu v Havlíčkově Brodě

Filmouka je nejen hravá učebnice o světě filmu pro děti školou povinné, ale nově také nejkrásnější dětská kniha 34. Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě. Unikátní publikace, kterou vydalo Vydavatelství Univerzity Palackého a Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu, nejvíce oslovila odbornou porotu nejstaršího českého knižního festivalu v tradiční doprovodné soutěži. Kulturní i vzdělávací aktivity a workshopy spojené s Filmoukou a zaváděním audiovizuální výchovy do škol budou pokračovat také během podzimu. Nově tomu napomáhá podrobná a volně dostupná metodická příručka pro učitele. Podrobnější informace najdou ředitelé, učitelé a lektoři na stránkách www.filmouka.cz. Kniha je dostupná na e-shopu Vydavatelství UP. (tof)

Silvie Chlumcová: Stínovala jsem britského velvyslance

„Bylo to pro mě velké vystoupení z komfortní zóny. Nikdy předtím jsem neměla příležitost pohybovat se v tak vysokých kruzích. Dostala jsem se do pozice, která mi doposud nebyla vůbec známá. Díky za tuhle příležitost! Poznala jsem tolik skvělých lidí a spoustu se toho naučila! Tento jednodenní malý vhled do fungování diplomacie, do toho, jak náročný je běžný den velvyslance, mě přesvědčil o tom, jak je to skutečně těžká, ale naplňující práce,“ říká Silvie Chlumcová, studentka oboru Mediální studia se specializací na kulturní studia v navazujícím magisterském programu na Filozofické fakultě UP.

Vypráví, jak se jí podařilo nahlédnout do světa diplomacie a zahraniční politi-

ky. Díky projektu Ambassador for a Day strávila jeden den s Mattem Fieldem, velvyslancem Velké Británie v České republice. Kromě toho, že diplomata celý den tzv. stínovala, absolvovala také setkání s předsedkyní Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Markétou Pekarovou Adamovou a americkým velvyslancem Bijanem Sabetem.

Navštívila i komunitní centrum neziskové organizace Život 90 a hovořila s expertkami z NATO a oblasti transatlantických vztahů. O své zkušenosti pak večer v rámci slavnostní recepce mluvila před hosty.

Ambassador for a Day pořádají britské velvyslanectví v Praze, velvyslanectví

USA a Kanady a je určen mladým ženám. Umožňuje jim poznat, jak funguje diplomacie i zahraniční politika, ideálně je má motivovat k tomu, aby se na takovou profesní dráhu vydaly.

„Budu velmi ráda, když moje zkušenost pomůže v odhodlání i jiným ženám, které najdou inspiraci k naplnění svých snů bez ohledu na to, kolik jim je let. Já jsem nejprve vyplnila dotazník a napsala esej na téma NATO. Pak jsem jen doufala, že stejný názor budou mít i na ambasádě, a povedlo se,“ dodává Silvie Chlumcová s tím, že během jednoho dne pak zjistila, že práce v diplomacii je na jedné straně opravdu vyčerpávající, na straně druhé však ohromně přínosná.

text: Eva Hrudníková
foto: Jakub Čermák

zkušenost

Michael Mitraš, povedený prototyp na plnění životních snů

Když se rozdávaly ctizádostivost a vytrvalost, musel stát Michael Mitraš v první řadě. Dostal totiž naloženo vrchovatě. K tomu mu byl navíc namíchan zajímavý koktejl odvahy s pokorou. Jak jinak si vysvětlit, že už téměř dvacet let jde neúnavně za svým životním snem. Na jeho cestě mu navíc žádná překážka není dost velká. Splnění snu, stát se právníkem, je už hodně blízko. Michael Mitraš studuje posledním rokem magisterský program Právo a právní věda.

„Že jednoho dne chci být právníkem, jsem věděl snad ještě před nástupem do školy. U nás doma se často diskutovalo o životě. Zjistil jsem, že právo se týká téměř všeho kolem nás a mnohé vysvětluje. Nikdy jsem nechtěl dělat nic jiného,“ říká čtyřicetiletý student práv. S časem jeho touha posilovala. „Párkrát jsem v životě narazil. Už nechci, aby ze mě někdo dělal hlupáka. Víím, že život s právníckým vzděláním bude mnohem jednodušší.“ →

Michael Mitraš (* 1999)

Pochází z Hranic. Je absolventem Gymnázia Jakuba Škody v Přerově. Jako středoškolák uspěl v konkurzu a účastnil se prestižního pobytu Benjamin Franklin Transatlantic Fellows Summer Institute v USA. Zastával post hejtmana Zastupitelstva mládeže Olomouckého kraje. Na Právnické fakultě UP studuje v posledním ročníku magisterský program Právo a právní věda. Je členem Akademického senátu PF UP.

Až splní všechny své studijní povinnosti, nebude v rodině první s vysokoškolským diplomem. Michaelův děda učil matematiku a fyziku. Strýc Robert Sutory – sociální pracovník, díky kterému desítky romských dětí dokončily střední školu – má vysoké školy hned dvě. „Osobností, které mě inspirovaly, bylo víc. Spolu s dědou a strýcem jsou to rodiče a babička. Skvělí lidé, kteří pro mě a pro brácha vždycky udělají maximum,“ vypráví a vzápětí dodává: „Doufám, že až studium dokončím, budu moct rodině vrátit všechno, co do mě vložila.“

Už během studia na přerovském gymnáziu Michael Mitraš převyšoval své spolužáky. Vyhrál například konkurz vyhlášený americkou vládou na Benjamin Franklin Transatlantic Fellows Summer Institute. A jako jediný zástupce České republiky tak vyrazil na měsíční studijní pobyt na univerzitu v Severní Karolíně. „Ta zkušenost byla k nezaplacení. Každá evropská země tam měla jednoho reprezentanta. Díky tomu mám všude v Evropě ale

spoň jednoho kamaráda,“ říká s úsměvem. Jako středoškolák také získal práci školitele u Microsoftu a byl hejtmanem Zastupitelstva mládeže Olomouckého kraje.

Aktivní nepřestává být ani během studia práv. Za sebou má osmnáctměsíční stáž u veřejného ochránce práv, praxi na olomouckém krajském úřadě, pracuje v advokátní kanceláři a nepřehlédnutelný je i na fakultě. Jako člen Akademického senátu Právnické fakulty UP schvaluje zásadní dokumenty, změny a pomáhá řešit problémy studentů. Když mluví o své fakultě, několikrát zmíní slova náročná a praktická. „Výuka u nás má vysokou úroveň. Studium je dřina, ale krásná,“ dodává. Aby mohl studovat vysokou školu, musí mít několik brigád. Nechce zatěžovat rodinný rozpočet. Michaela tak můžete potkat i za pokladnou v obchodním řetězci.

Své doposud nabyté vědomosti a zkušenosti se snaží předávat žákům základních a středních škol. Objíždí je s přednáškami na téma historie, život, kultura Romů nebo

jim radí, jak si plnit sny. „Pracuji s menšími skupinami dětí. Je mi jedno, zda někdo chce být instalatérem, hráčem počítačových her nebo doktorem. Snažím se jim ukázat cestu, způsoby, jak toho dosáhnout. A vyvracet jejich obavy a důvody, proč by to nešlo,“ vysvětluje.

S vysokoškolským diplomem by chtěl zamířit do advokacie. A po letech se třeba jednou stát i soudcem. „Je to taková nástavba k mému snu být právníkem. Uvidíme, kam mě následující roky zavedou,“ přemýšlí a těší se, že za první vydělané peníze si jako advokátní koncipient nechá ušít oblek na míru.

Od náročného studia, práce a všech svých aktivit utíká do přírody. Přiznává, že odpočívat se teprve musí naučit. „Nejvíce pro mě tábořit v přírodě. Tam si dokonale vyčistím hlavu,“ říká milovník kávy a české kuchyně.

Na otázku, zda je za to, co už dokázal, na sebe hrdý, má Michael Mitraš rychlou a jednoduchou odpověď. „Jsem hrdý člověk. A jsem rád, že jsem Rom.“

text: David Kresta
foto: Jakub Čermák

absolventka

**Aneta Fricová,
fyzioterapeutka
domácích mazlíčků**

Aneta Fricová a její border kolie Dreamy

Aneta Fricová (* 2001)

Narodila se a žije v Šumperku. Po absolvování gymnázia se přihlásila k bakalářskému studiu fyzioterapie na Fakultě zdravotnických věd UP. Během studia navštěvovala školu fyzioterapie zvířat Kateřiny Plačkové, kterou zakončila zkouškou a získáním profesní kvalifikace Fyzioterapeut a rehabilitační pracovník malých zvířat a titulem CSART. Stala se členkou rehabilitačního centra Fyziotlapka. V současnosti studuje navazující magisterský obor Aplikovaná fyzioterapie na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Jako brigádnice pracuje v Nemocnici Šumperk.

Mezi nejpopulárnější nelékařské obory patří rozhodně fyzioterapie. Svědčí o tom i enormní zájem uchazečů o studium v Ústavu klinické rehabilitace Fakulty zdravotnických věd UP. Věděli jste ale, že komplexní péči o pohybový aparát si mohou dopřát i nejlepší přátelé člověka? Absolventka FZV UP Aneta Fricová se fyzioterapii zvířat věnuje již řadu let a od loňska je posilou olomouckého rehabilitačního centra Fyziotlapka.

Šumperská rodačka si prvního psa pořídila v deseti letech a o rok později jej začala trénovat na sport agility, který lze nejlépe porovnat s koňským parkurem. Díky tomu zažila atmosféru mistrovských soutěží u nás i v zahraničí, především se ale naučila se psy komunikovat, což o několik let později zúročila v práci zvířecího fyzioterapeuta. „Vždycky jsem chtěla být veterinářkou, o ničem jiném jsem ani neuvažovala. Pak se mi přihodil úraz kolene a v rámci rehabilitace jsem se blíže seznámila s fyzioterapií. Najednou mi přišla fascinující. Začala jsem se více zajímat o fyzioterapii u zvířat, která u nás v té době ještě nebyla tolik rozvinutá. Napadlo mě, že bych se tomu mohla věnovat více a pak v tomto oboru pracovat,“ vzpomíná Aneta Fricová.

Po absolvování víkendových kurzů masáže a Dornovy metody pro psy (terapie,

při níž se jemně a pomalu vrací klouby a obratle do původní polohy) Aneta přemýšlela, kam si podat přihlášku na vysokou školu. „Rozhodla jsem se studovat fyzioterapii na fakultě zdravotnických věd a při tom se nadále věnovat fyzioterapii zvířat. Mohla jsem tak propojovat znalosti a techniky z obou oblastí. Během studia na fakultě jsem zvládla absolvovat celostní kurz fyzioterapie zvířat u Kateřiny Plačkové a poté nastoupila do Fyziotlapky,“ vypráví mladá žena, která letos v létě úspěšně završila bakalářské studium na FZV UP a od nového akademického roku je studentkou aplikované fyzioterapie na Masarykově univerzitě v Brně.

Jako fyzioterapeutka pohybující se ve světě lidí i zvířat už stihla vyzorovat, v čem jsou hlavní rozdíly a pojitka. „Spousta fyziologických procesů a hojení tkání probíhá u zvířat podobně jako u lidí. Zásadní je komunikace. Já měla to štěstí, že jsem dlouhou dobu pracovala se psy, takže už jsem je měla takřkajíc přečtené a věděla jsem, co mohu očekávat. Chodí za námi sportovní pejsci, kteří jsou vycvičení, poslouchají na slovo a nemají problém se socializací. Pak jsou tu domácí pejsci, tam je to občas složitější, protože nejsou zvyklí na prostředí našeho centra. Máme tu třeba hydroterapeutickou vanu, která při napou-

štění dělá hlasitý zvuk, na což domácí mazlíčci nejsou zvyklí a vystraší je to. Je to ale otázka dvou, tří terapií, pak už si zvyknou,“ vysvětluje Aneta Fricová.

Ve Fyziotlapce se ale nevěnují jen psům, do ordinace už přišli i kočky, nosáři, prasátka či domácí ježci. „Máme tři skupiny klientů. Buď fyzioterapii doporučil veterinář, nebo se o tom dozvěděli sami na internetu či sociálních sítích. Třetí skupina jsou pak psi sportovci, kteří k nám chodí na preventivní ošetření či na rehabilitaci po úrazu,“ vypočítává Aneta Fricová a vyjmenovává také nejčastější problémy, které jejich pacienty trápi. „Asi nejvíce se setkáváme s výhrzezy meziobratlové ploténky, především u psů malého vzrůstu. U větších psů je to dysplazie kyčelních kloubů, dále přetrhané vazy, zlomeniny končetin, občas i neurologické problémy typu periferní polyneuropatie.“ U terapie je vždy přítomen i majitel zvířete, který dostává rady a tipy na domácí procvičování.

Během tohoto léta si vyzkoušela práci s lidskými i zvířecími pacienty. „Pracovala jsem jako záskok na lůžkovém oddělení v šumperské nemocnici, k tomu se věnovala klientům ve Fyziotlapce. Říkám si, že kdyby mi takhle kombinovaná péče zůstala i v budoucnu, budu maximálně spokojená,“ míní Aneta Fricová.

UP získala Cenu Olomouckého kraje za přínos v oblasti životního prostředí

Zodpovědné nakládání s odpady a dlouhodobá snaha předcházet jeho vzniku vynesly Univerzitu Palackého a studentskému spolku Udržitelný Palacký Cenu Olomouckého kraje za přínos v oblasti životního prostředí, konkrétně v kategorii Významný počin v separaci a recyklaci odpadů.

Olomoucký kraj ocenil především přístup univerzity ke gastroodpadu. Ten často tvoří významnou část směsného komunálního odpadu, při správném vytrídění a zpracování přitom nemusí končit na skládkách, ale může být dále využit. V srpnu 2023 se proto UP zapojila do projektu tridimgastro.cz, který se zaměřuje na separaci, svoz a energetické zpracová-

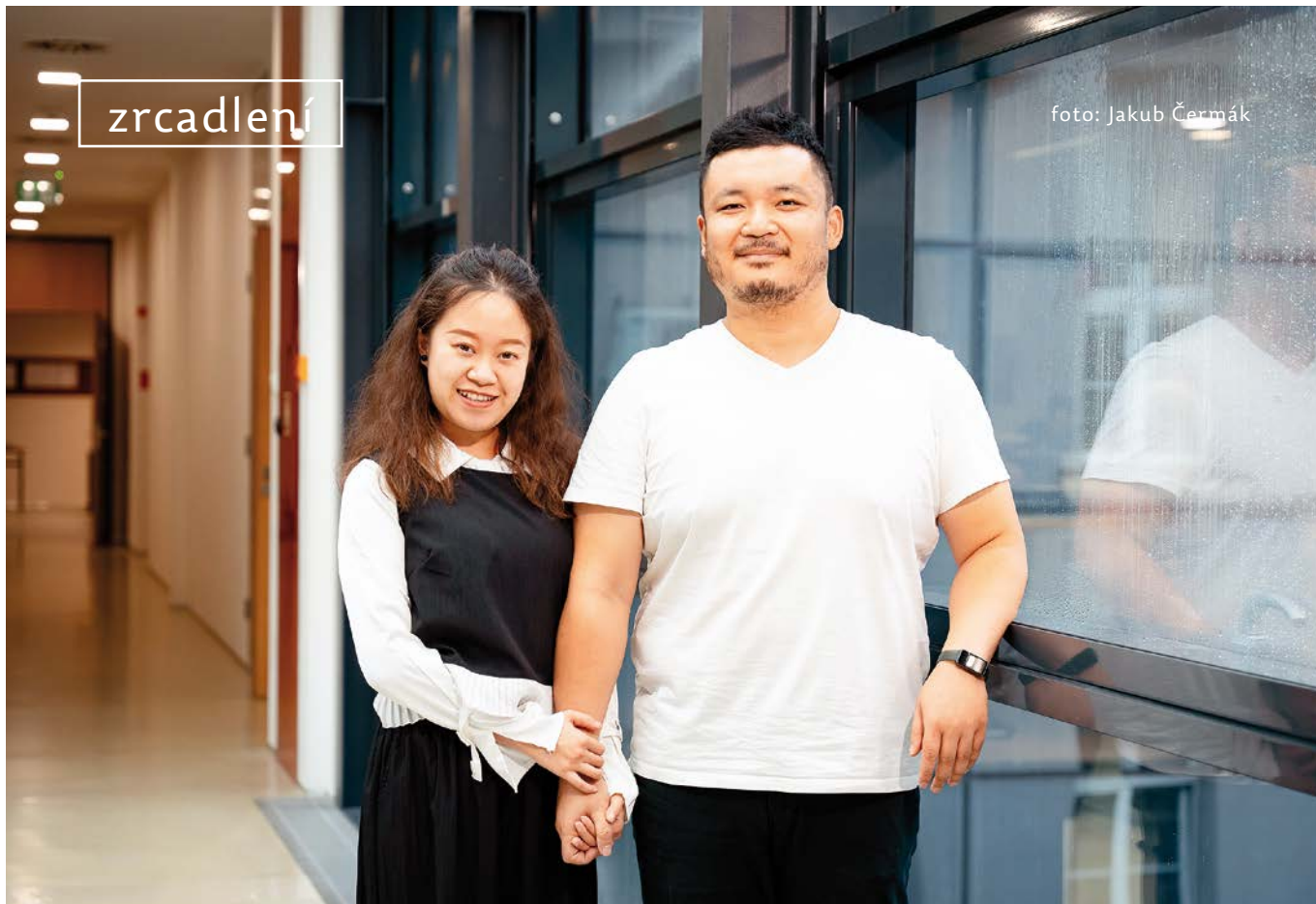
ní kuchyňského odpadu. Stala se tak první univerzitou, z níž veškeré zbytky jídel z menz putují do bioplynové stanice společnosti Energy financial group (EFG) Rapotín, kde jsou ekologicky využity k výrobě nízkoemisního tepla, elektřiny a biometanu.

„Říká se, že nejlepší odpad je ten, který nevznikne. Proto za spolupráce Udržitelné univerzity a studentského spolku Udržitelný Palacký probíhá v menzách UP dlouhodobá kampaň proti plýtvání jídlem. Plakáty s motivem Františka Palackého nabádají studenty a zaměstnance k zodpovědnějšímu přístupu k potravinám jak v univerzitních menzách, tak ve

vlastních lednicích a spížích,“ říká koordinátorka udržitelného rozvoje UP Zuzana Huňková.

Udržitelný Palacký navíc od roku 2016 provozuje re-use centrum Freeshop, do kterého mohou studenti či zaměstnanci UP přinést věci, které se jim již nehodí, ale stále jsou v dobrém stavu, nebo si naopak cokoliv odnést. Spolek rovněž založil velmi populární facebookovou skupinu Free Food UPOL, mezi jejímiž tři a půl tisíci členy najde každé přebytečné jídlo svého strávníka. Jeho členové se starají i o komunitní zahrádku Václavka u vysokoškolských kolejí a pravidelně se zapojují do akce Uklidme Česko.

Jiaoli Li a Jian Du

Studenti z Čínské lidové republiky, jejichž domovem je Kunming. Vystudovali aplikovanou psychologii na Yunnan Normal University v Kunmingu, v současné době jsou posluchači doktorského studijního programu Special Education na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého a zároveň pracují pro Centrum pro vědecké důkazy ve vzdělávání a v uměleckých terapiích EduArt.

我们在2018年第一次来到帕拉茨基大学教育学院参加创造性艺术疗法的夏校课程。那次短短一个月的生活给我们留下了深刻的印象，古雅的环境和闲适的气氛吸引我们在2021年又回到了这里攻读博士项目。

我们在这里读博的这几年，导师Jiri Kantor给予了我们最大程度的信任和支持，让我们得以在学术领域不断地精进。我们不仅根植于奥洛穆茨进行学习，也受益于学校的交流项目让我们有机会到世界各地进行交流。学校提供给我们的这些丰富资源使我们在学术的各方面都得到了很好的发展。

在日常生活中，学校的很多老师和同学不遗余力地帮助我们解决生活中的困难，让我们基本没有遇到任何语言和文化冲突带来的障碍。另外，这里的课外活动也十分精彩，在一年四季不同的时期有不同的项目能够带我们领略摩拉维亚的自然和人文风情。这种多元化的体验让我们更好地融入了本地的生活。

我们非常高兴选择到帕拉茨基大学教育学院学习，希望这所450年历史悠久的学府能够历久弥新，再创辉煌。

Na Pedagogickou fakultu Univerzity Palackého jsme poprvé přijeli v roce 2018, abychom se zúčastnili programu Letní školy kreativní arteterapie. Ten měsíc rychle uběhl, ale okouzující prostředí a uvolněná atmosféra byly pro nás nezapomenutelné, takže jsme se sem v roce 2021 vrátili, abychom zde pokračovali v doktorském studiu.

Po celou dobu našeho doktorského studia nám projevoval nešmírnou důvěru a podporu náš školitel Jiří Kantor. Díky němu jsme se mohli po odborné stránce stále zlepšovat. Své studium jsme pevně zakotvili v Olomouci, ale prostřednictvím univerzitních výměnných programů jsme se mohli zapojit i do akademických výměn po celém světě. Široké možnosti, které nám poskytovala univerzita, nám pomáhaly rozvíjet naši akademickou dráhu.

Mnoho učitelů a spolužáků nám v běžných každodenních situacích pomáhalo řešit problémy a občas překonávat i jazykové a kulturní bariéry. Užívali jsme si i pestrých mimoškolních aktivit. V každém ročním období zde totiž probíhají různé programy, při kterých můžete poznávat přírodní krásy a kulturní bohatství Moravy. Tato rozmanitá paleta zážitků nám pomohla lépe se začlenit do místní komunity.

Jsme skutečně rádi, že jsme se rozhodli studovat na Univerzitě Palackého a její pedagogické fakultě. Přejeme této prestižní instituci s 450letou historií, aby i v budoucnu vzkvétala a dosahovala nových úspěchů.

Pedel Josef Horák: Když slyším fanfáry, mráz mi běhá po zádech

Je nepřehlédnutelný. I při těch nejdůležitějších ceremoniích Univerzity Palackého kráčí vždy jako první. V důstojném taláru pedela, s žezlem v ruce. Je jako živý symbol univerzity. Nezaměnitelný. Josef Horák je ovšem šarmantní i ve chvíli, když talár svleče.

Bělovlasého muže s imponantním knírem poznávají studentky a studenti mnoha generací. Spousta z nich ho má na svých promočních fotografiích v rodinných albech. „Jste to vy, kdo si myslím, že jste? Ten, kterému jsme přísahali na žezlo při své promoci?“ Přesně tak, někdy s velkým ostychem, přicházejí za Josefem Horákem.

Na olomoucké univerzitě prožil kus svého života. V roli pedela doprovází při slavnostních příležitostech její rektory už od

polistopadových událostí v roce 1989. Má nezaměnitelnou tvář, která zůstala v paměti mnohým osobnostem, jež univerzitu navštívily.

„Rád vzpomínám například na Karla Schwarzenberga, zajímavé setkání bylo i s Michaelem Kocábem. Když univerzita slavila třicáté výročí sametové revoluce, byl mezi těmi, kteří od ní převzali ocenění. Tehdy mi nabídl tykání. Upozornil jsem ho totiž na rozvázanou botu, aby si nepřišla pl tkaničku, když si půjde pro medaili. Byl překvapen, poděkoval a řekl: Pojdme si tykat,“ vzpomíná Josef Horák.

Podobné historiky, kterých má nepřeberně, však nesype na počkání. Jako správný pedel totiž univerzitu nejen reprezentuje, ale také ji ctí. A tak raději mlčí.

„Víte, já mám svou práci rád, vždycky jsem měl i štěstí na lidi. Netoužím být nějak vidět. Život беру tak, jak přichází. Neplánuji,“ říká klidným hlasem charismatický muž, podle něhož Univerzita Palackého nedávno pojmenovala i svůj první pivní speciál. Pedel se vaří z prémiových novošlechtěných odrůd ječmene a českého chmelu a je originální stejně jako jeho živý předobraz.

Pedela či pedelku má každá vysoká škola, je ceremoniální osobou. Josef Horák tuto službu vnímá jako své poslání. „Každá z promoci, i dětská i třetího věku, je jedinečná. Baví mě jejich slavnostní atmosféra. Když se rozezvučí fanfáry, stále mi běhá mráz po zádech. Dnes, stejně jako před lety.“

Josef Horák, pedel UP, současně řidič Autoprovozu Rektorátu UP.

O historii a významu osobnosti pedela se dočtete i na následující straně v textu prof. Jiřího Fialy.

O pedelovi

„Pedel – osoba nesoucí při promoci rektorské či děkanské žezlo (z lat. ‚pedellus‘ – ten, kdo zve),“ dozvídáme se na internetových stránkách věnovaných promocii na Filozofické fakultě UP v Olomouci. Etymologie substantiva pedel je ale poněkud složitější – Jiří Rejzek v Etymologickém slovníku jazyka českého (2009) sděluje v hesle „pedel: ‚zaměstnanec vysoké školy doprovázející s insigniemi rektora při slavnostních příležitostech‘, pedelský. Ze středolatinšského pedellus, bedellus, ‚univerzitní školník‘, a to z germánského základu, který je v starohornoněmeckém bitul, staroanglickém bidul, ‚kdo přednáší výzvy, prosby ap., mluví od slovesa, které je dnes v německém bitten, ‚prosit‘.“ Dnes ovšem nic nebrání tomu, aby tento akademický úřad vzala na svá bedra v rámci genderové vyváženosti některá tělesně zdatná rektorátní či děkanátní úřednice jakožto pedelka – hmotnost rektorského žezla UP v Olomouci totiž činí 4,054 kg a fakultní žezla jsou vesměs ještě o něco hmotnější.

Jezuitští pedelové

Gymnázium Tovaryšstva Ježíšova – jezuitů vzniklo v Olomouci roku 1566, dne 23. prosince 1573 bylo povýšeno na akademii se dvěma fakultami, svobodných umění (filozofickou) a teologickou. Malý počet jezuitských profesorů nedovoluje předpokládat, že by už v tomto roce byl zřízen úřad akademického pedela. Jeho povinnosti za-

stávali řádoví vyučující, obdobně jako na počátku existence pražské jezuitské akademie, založené při kostele sv. Klimenta roku 1566. Je třeba připomenout, že se členové řádu Tovaryšstva Ježíšova dělili do čtyř kategorií. Byli to professi se čtyřmi sliby, přední jezuité, jichž bylo poměrně málo, dále coadjutores spirituales, kněží, pomocníci při duchovní správě a při vyšších školách (profesoři), pak scholastici, tj. učitelé (magistři) nižších škol a jezuitští studenti, hierarchicky nejnižší se nacházeli tyrones (novicové) a coadjutores temporales – řemeslníci a rozličné služebnictvo, z něhož se rekrutoval i pedel.

Povinnosti pedela na jezuitských školách stanovilo Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu (Metoda a systém studií Tovaryšstva Ježíšova), prvně vytištěné v Neapoli roku 1588 a poté v řadě dalších vydání. Zikmund Winter v monografii O životě na vysokých školách pražských; kulturní obraz XV. a XVI. století (1899) je sumarizuje následovně: „Z nižších úředníků dosti brzy vyskytuje se bidellus. Tenť byl jakožto živé znamení rektorovy jurisdikce. Jináče měli bedellové, jimž jest též jméno adjutores magistrorum [tj. pomocníci magistrů], povinnost dbáti o čistotu ve školách, otevírat, zavírat je, oznamovati školní hodiny, pečovati o to, aby příslušníci jezuitů ve škole sedali o sobě zvláště, jiní duchovní také zvláště, též tak jiní externí žáci; bedellus vyvyšuje a roznáší ohlášky, zdobí aulu k slavnostem, ukazuje hostům místa, nosí žezlo před rektorem, opatruje karcer čili vězení kolejní. Rektorovi pedellus přísahá poslušnost; ale před přísahou jest mu vyznati víru katolickou.“

Poněvadž akademické instituce disponovaly vlastní jurisdikcí, byl pedel též dozorcem ve věznicích zvané studenty ornithoboscum neboli kurník (nejspíše proto, že bývala jako kurník zaneřáděna). Výslovně je olomoucký akademický pedel zmíněn v privilegii císaře Matyáše I. ze 14. října 1617 (dochovaném pouze v opisech), v němž císař ustanovil, že provinilí studenti nesmějí být rychtářem uvězněni v městské šatlavě, ale zadrženi v počestném obydlí a poté dopraveni do jezuitské koleje,

nikoli však v poutech, pokud by se nejednalo o rebely (rebelles). Rektor jezuitské koleje a akademie nato prostřednictvím pedela (per bidellum) k sobě povolá žalobce a obviněného studenta, kauzu posoudí, a shledá-li žalobu opodstatněnou, uvalí na studenta trest akademického karceru, v krajním případě i jeho vyškrtnutí z alba neboli matriky akademie.

Pedel Jan Mrkvička

Během existence státní univerzity v Brně (1778–1782) byl v rámci úspor omezen počet pedelů ze tří na jednoho, jenž měl právo dohlížet na mravy studentů a konat za tím účelem prohlídky hostinců, kaváren i jiných veřejných místností. Dekretem ze dne 15. března 1783 císař Josef II. zrušil akademickou jurisdikci, akademičtí občané nadále podléhali magistrátním soudům, a karcer C. k. lycea v Olomouci byl tudíž uzavřen.

Poněvadž olomoucké C. k. lyceum a zpočátku i C. k. Františkova univerzita postrádaly nižší úředníky, sloužil pedel Jan Mrkvička (psal se Johann Marquiczka) od roku 1776, kdy nastoupil, též jako kancelista, zejména organizoval promoce a vyhotovoval diplomy, za což pobíral nemalé taxy. Když Mrkvička po 55 letech služby v roce 1831 zemřel, nový pedel a domovník (Universitäts-Pedell und Hausverwalter) Johann Klem se o tyto taxy tvrdě přel s nově ustanoveným univerzitním aktuárem Johanem Grabnerem.

Pedel Josef Drápela

Z řady pedelů, kteří sloužili olomouckému vysokému učení po jeho obnovení v roce 1946 jako Univerzita Palackého v Olomouci, vzpomeňme závěrem na Josefa Drápela, dlouholetého správce budov filozofické fakulty, mezi jejím studentstvem 60. a 70. let minulého století velice populárního svými rázovitými životními postoji a názory. Fakultu takřka neopouštěl, poněvadž obýval služební byt se zvláštním vchodem v přízemí levého bočního traktu budovy této fakulty – tyto prostory změnila zcela svou tvářností po komplexní rekonstrukci budovy v letech 2014–2018.

Povinnosti pedela škol Tovaryšstva Ježíšova v Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu, Řím 1606.

DOBRODRUŽSTVÍ HERMANA A BEGONIE

ZA SVITU SVĚTLUŠEK

P TROUILLAS

DOMINIKU
TO JE ÚŽASNÉ!

JSEM RÁD, ŽE TI MŮŽU
UKÁZAT TOTO MÍSTO.

BEGONIE,
JESTLIPAK VÍŠ,
ODKUD SE SVĚTLŮŠEK
BĚRE?

SVĚTLUŠKY PRODUKUJÍ MOLEKULY NAZÝVANÉ LUCIFERIN. TY PODLÉHAJÍ OXIDACI, ZA PŘÍTOMNOSTI ENZYMU LUCIFERÁZA. PRODUKT TĚTO REAKCE VYZAŘUJE SVĚTLO.

ALE OTÁZKOU ZŮSTÁVÁ, PROČ LÉTAJÍCÍ DOSPĚLCI SVĚTLUŠEK ZAČALI SVÍTIT? DOMINIK Z CATRIN BYL ZAPOJEN DO MEZINÁRODNÍHO TÝMU VĚDCŮ, KTERÝ PŘIŠEL S TEORIÍ ZALOŽENOU NA ANALÝZE MOLEKULÁRNÍCH DAT (DNA) ZE SOUČASNÝCH SVĚTLUŠEK A PROZKUMÁNÍM JEJICH 25-99 MILIONŮ LET STARÝCH FOSILÍÍ.

ZUISTILI JSME, ŽE DOSPĚLCI ZAČALI BIOLUMINISCENCI PRAVDĚPODOBNĚ POUŽÍVAT K VÁBĚNÍ PARTNERA. TUTO SCHOPNOST ZÍSKALI PŘED VÍCE NEŽ 133 MILIONY LET.

SUPER!

HEEEEEEJ
TY!
COPAK
DĚLÁŠ
DNES
VEČER?

PODÍVE SE NA MÉ POZNÁMKY...DOSPĚLCI SVĚTLUŠEK ZÍSKALI SCHOPNOST BIOLUMINISCENCE DLOUHO PŘED TÍM, NEŽ SE JEJICH PŘIROZENÍ NEPŘÁTELE PTÁCI A NETOPÝŘI OBJEVILI NA PLANETĚ ZEMI. NEJLOGIČTĚJŠÍM ODŮVODNĚNÍM VZNIKU TĚDY BYLA POTŘEBA EFEKTIVNÍ SEXUÁLNÍ KOMUNIKACE.

POZDĚJI NA OLOMOUCKÉM VÁNOČNÍM TRHU.

NO TĚPA,
PODÍVE SE
NA VŠECHNA
TA SVĚTLA!!!

ÚŽASNĚ! POMINIK MI ŘEKL, ŽE BIOLUMINISCENCI MŮŽEME POZOROVAT TAKÉ U NĚKTERÝCH RYB, HUB NEBO DALŠÍCH BEZOBRATLÝCH ŽIVOČICHŮ. ALE TADY O BIOLUMINISCENCI ROZHODNĚ NEJDE. POJĚME SI SPOLU UŽÍT TU NÁPHERNOU ATMOSFÉRU!

Komiksy CATRIN pravidelně zveřejňuje ve svém newsletteru s cílem přiblížit výzkum širokému publiku zajímavou a srozumitelnou formou. Autorem komiksových dobrodružství robota Hermana a jeho kamarádky Begonie je výpočetní chemik Patrick Trouillas.

**PEVNOST
POZNÁNÍ**
CENTRUM POPULARIZACE

Místo, kde věda žije!

- » **INTERAKTIVNÍ EXPOZICE**
zde si můžete na vědu doslova sáhnout
- » **VĚDECKO-POPULARIZAČNÍ
TEMATICKÉ AKCE** pro širokou veřejnost
- » **VOLNOČASOVÉ AKTIVITY**
pro děti a mládež – kroužky,
příměstské tábory, dětská univerzita
- » **FORT SCIENCE ACADEMY**
vzděláváme akademickou obec
v komunikaci i popularizaci vědy
- » **PRAXE A STÁŽE**
jsme součástí univerzitního života,
integrujeme studentský, společenský
a pracovní život studentů UP
- » **UNIKÁTNÍ PROSTORY**
pro (nejen) univerzitní konference
a společenské akce
- » **PROGRAMY NEFORMÁLNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ** pro MŠ, ZŠ i SŠ

